

1923 MAR 2
ADVETTE
1923

MAGYAR NYOMDÁSZAT

A KÖNYVNYOMTATÓ
ÉS TESTVÉRIPARÁGAK HAVI
SZAKFOLYÓÍRATA

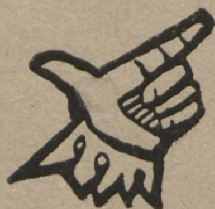
SZERKESZTI
JANOVITS FERENC
TÁRSSZERKESZTŐ
NOVÁK LÁSZLÓ

BUDAPEST, 1923 MÁRCIUS HÓ
35. ÉVFOLYAM, III. SZÁM

Mesterszedőink, hirdetésszedőink és főnökeink

figyelmét ezúton is fölhívjuk a 40. oldalon közölt Vértesi-féle hirdetéspályázatra. Amellett, hogy olyan pályázatról van szó, amelyenre eddig még nem volt példa, a kérdéses megoldás nemcsak a mesterszedők és hirdetésszedők számára jelenthet elismerést, jutalmat és dicsőséget, hanem a nyomdákat is nemes versenyre ösztönzi. Először kínálkozik tehát olyan alkalom, ahol sikerült munkaadó és munkás számára közös érdeket teremteni.

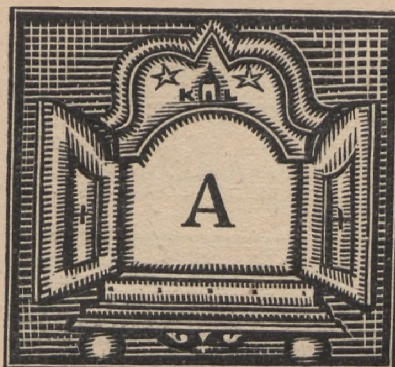

HIRDETŐINK TELEFONSZÁMAI:

Athenaeum	József	13—91	Horvát Lajos grafikai szaküzlete rt.	József	32—03
Balog Imre		95—66	Import papirkereskedelmi rt.		163—45
Berger és Wirth	József	6—35	Kast és Ehinger		46—08
Első magyar betűöntőde rt.		23—70	Klein Ernő	József	72—39
Földmár Sándor	József	112—05	Lorilleux Ch. és Társa	37—58,	93—29
Freund-Barát		82—35	Merkur papír- és papírárúkereskedelmi rt.	József	76—86
Fuchs Dávid		21—91	Németh István		28—69
Gerő és Glück	József	23—16	OFÉ olvasztó és fémértékesítő		94—68
Goldstein A. utóda	József	123—95	Sokszorosítóipar rt.	József	2—85
Gödingér Béla	József	13—41	Tanzer Miksa	József	106—31
Grosz és Kallós		49—31	Universal grafikai szaküzlet rt.	József	48—12
Grósz és Vidor	József	126—54	Vértesi Aladár	József	102—51
Hartmann papirkereskedelmi rt.		184, 93—17	Waldmann Ferenc papírgyárak lerakata		96—19, 142—51
Haynald papirkereskedelmi rt.		45—33	Wörner J. és Társa gépgyár rt.		14—69, 61—90

KOZMA LAJOS KÖNYVDÍSZEI

KÉSZÜLTEK KNER IZIDOR GYOMAI KÖNYVNYOMDÁJA SZÁMÁRA

MIKOR az 1919. évi román rekvi-rálás következ-tében minden dí-szítő anyagun-kat elveszítet-tük, s egyszerre kellett újat be-szerezni, már a behozatali ne-hézségek miatt

is el kellett határoz-nunk, hogy megvalósítjuk régi tervünket és egységes, magyaros, telje-sen eredeti díszítőanyagot alkotunk. Munka-társunk, Kozma Lajos, a kiváló grafikus és építész, már ekkor két esztendeje foglalkozott velünk együtt ugyanezzel a tervvel és közös forrástanulmányokra támaszkodva foghatunk munkához. A technikai kérdés gondjain átsegített bennünket a Körner és Laufer cég, amely már ekkor több fametszetű munkát készített részünkre, és így ismerte igényein-ke-t és felfogásunkat, másrészt pedig az Első Magyar Betűöntőde korán elhunyt igazgatója, György Ákos, aki súlyos betegsége dacára is nagy lelkesedéssel karolta fel a gondolatot s az öntőde minden tapasztalatát és technikai képességeit örömmel állította az ügy szolgál-tába. Így keletkezett ez a díszítőanyag, amely ma mintegy 200 darab fametszetű dí-szítődarabot (iniciálékát, záródíszeket, fej-léceket) és vagy 75 darab körzetet tartalmaz. Ebből az anyagból a rendelkezésünkre álló szűk helyen igazán csak szemelvényeket mu-tathatunk be, de ezek kapcsán legalább azo-kat a szempontokat akarjuk ismertetni, ame-lyek munkánkban vezettek bennünket. Első és fő törekvésünk az volt, hogy olyan anyagot alkossunk, amely a tipografia szellemének mindenben megfelelően, minél többféleképen kombinálható, alakítható. Az egyes elemek tehát nem élhetnek önálló életet, hanem azok inkább csak építőkövek, amelyekből majd a nyomdásznak, a szedőnek kell a kompozíciót felépíteni. Ez nemcsak a kis körzetdarabokra vonatkozik, hanem a nagy, fametszetű díszítő-

elemekre is, amelyek mind úgy vannak elgon-dolva, hogy valamely architektonikus funk-ciót fejezzen ki, tehát emelnek vagy lezárnak, befejeznek vagy kezdenek, lefelé vagy felfelé mutatnak és így igazi értelmük csak megfelelő helyen, a szedés kompozíciójában mutatkozik. A másik fő követelmény az volt, hogy az egyes darabok méretei és arányai, léptéke, vonal-vastagsága szorosan alkalmazkodjék betűink-hez, és általában minden jó antikvabetűhöz. A harmadik fő követelmény pedig az volt, hogy az egész sorozat magyaros és eredeti legyen, és szorosan kapcsolódjon a régi idők művészi, magyar nyomdai díszjeinek hagyományaikhoz és stílusához. Nem volt szabad tehát egyénieskedő eredetiségeket hajszo-lni, hanem a legutolsó igazi művészi korszak ered-ményeit felhasználva kellett a modern érzés és felfogás bekapcsolásával tovább építeni. Az egész anyag több sorozatra oszlik, ame-lyek a korábbi és későbbi barokk stílusát, a 19. század elejének stílusait és magyar népies elemeket is egybeolvasztanak, és méretek-ben, vonalvastagságban, léptékben, felfogás-ban is különböznek egymástól. A bemutatott anyag között is többféle sorozat darabjai sze-repelnek, hogy mindegyikből ízelítőt adjunk, s e füzet címlapját például a tizenhetedik szá-zad stílusában tartottuk, hogy bemutassuk, mi-lyen széles területet ölel át díszítőanyagunk.

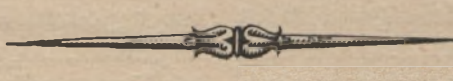
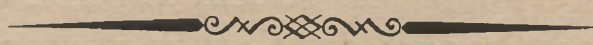
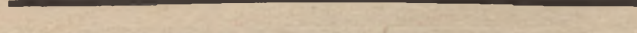
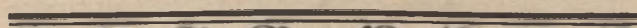
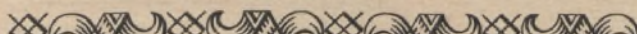
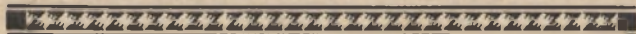

INCS helyünk arra, hogy azt a hatalmas szellemi s művé-szi munkát, amelyet Kozma Lajos itt alkotott, kellőképen méltassuk, s talán nem is a mi feladatunk ez, csupán arra a lelkesedésre, szeretetre és páratlan ornamen-tális fantáziára akarunk rámutatni, amellyel ez a kiválasztott művész ehez a szűknek látszó nyomdászati feladathoz közeledett, s arra a tel-jes megértésre, mely őt olyan eredményekhez segítette, amilyeneket az utolsó évtizedekben, — mint ezt odakint is elismerik, — a külföld legjobb grafikus művészei sem tudtak ezen a területen produkálni.

Kner Imre.

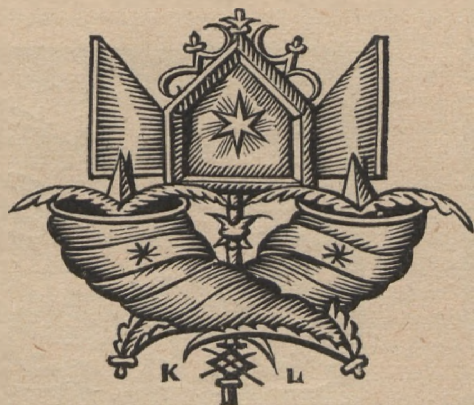
KÖRZETEK ÉS KÖNYVDÍSZEK

KOZMA LAJOS RAJZAI UTÁN

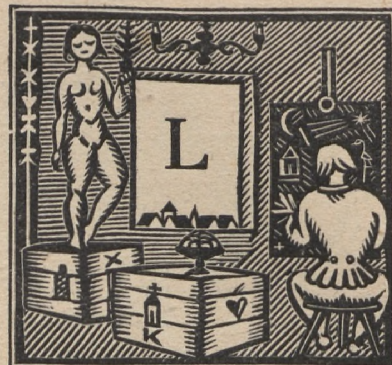
A FAMETSZETEKET KÖRNER ÉS LAUFER, EZEK GALVANÓIT,
VALAMINT A KÖRZETEKET AZ ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T. KÉSZÍTETTE
KNER IZIDOR GYOMAI KÖNYVNYOMDÁJA SZÁMÁRA

KÖNYVDÍSZEK
KOZMA LAJOS RAJZAI UTÁN

A FAMETSZETEKET KÖRNER ÉS LAUFER,
A GALVANÓKAT AZ ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T. KÉSZÍTETTE
KNER IZIDOR GYOMAI KÖNYVNYOMDÁJA SZÁMÁRA

INICIÁLÉK
KOZMA LAJOS RAJZAI UTÁN

A FAMETSZETEKET KÖRNER ÉS LAUFER,
A GALVANÓKAT AZ ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T. KÉSZÍTETTE
KNER IZIDOR GYOMAI KÖNYVNYOMDÁJA SZÁMÁRA

MAGYAR NYOMDÁSZAT

A KÖNYVNYOMTATÓ ÉS TESTVÉRIIPARÁGAK HAVI SZAKFOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1923 MÁRCIUS HAVA
XXXV. ÉVFOLYAM
3. FÜZET

A Grafikus Művezetők Egyesülete és a szakfejlesztés

A Grafikus Művezetők Egyesületének sokat ígérő programja alig hangzott el, a Magyar Nyomdászat legutóbbi számában alig került nyilvánosságra, máris olyan tevékenységről számolhatunk be, amely megerősít bennünket abban a bizakodásunkban, hogy ezt a programot becsületes igyekvéssel és lankadatlan akaraterővel meg is tudja majd valósítani. Ami erre nézve leginkább reményre jogosít, az az a kezdeményezés, hogy helyes megítélással már a tanulókon kezdik meg a szakoktatást, amelyet továbbképzés alakjában folytatni kell a tanulásuk évein túl levőkön, és minthogy mindig vannak tanulók és továbbképzésre szorulóak, ezeknek a szakelőadásoknak párhuzamosan kell egymás mellett haladniuk. Ez az elv nyilvánult meg a már eddig rendezett néhány előadáson is.

A gyakorlati életben nem egyszer tapasztalhatjuk, hogy például egyik-másik szedő annyira egyoldalú kiképzésben részesült, hogy csak bizonyos munkára alkalmazható. Így vannak jó könyv- és újságszedők, akik — elismerjük: nem a saját hibájukból — hirdést, bonyodalmasabb táblázatot vagy kereskedelmi nyomtatványt nem tudnak elkészíteni. Viszont egyes merkantilszedők a sima szedésnél árulják el, hogy a helyesírásban való járatlanságuk erre a munkára alkalmatlanokká teszi őket. Akárhány nyomónk van, aki gyorsajtó kezeléséhez nem ért. De így vagyunk a betű- és tömöntés terén is. Azonban nem elégedhetünk meg azzal, hogy a magunk szakmáját jól értjük. Nagy mértékben könnyíti meg helyzetünket, ha ismerjük a foglalkozásunkkal kapcsolatos rokonágazatok munkamenetét is. A szedő értsen a festékekhez, a színek egymáshoz való viszonyához, a papiros összetételeihez, alakjaihoz, a gépmester igyekezzék, hogy legalább a szedés elemeit megismerje. Lapunk könyvkötő, litográfus és kémigráfus olvasóinak elnézését kérjük, hogy a könyvnyomtatással foglalkoztunk előbb. Ezt nem azért tettük, mert fontosabbnak tartjuk, hanem csupán azért, mert ennek számbelileg nagyobb az érdekeltisége. Tudjuk, hogy ugyanezek a bajok megvannak a könyvkötőknél, főnállanak a litográfiai szakmánál és a cinkográfia területén is. És mindez Magyarországon fokozott mértékben, mert a gyakorlati szakoktatás közel egy évtizeden át mostohagyermek volt a sokszorosítóipari életnek.

Mondanunk sem kell, hogy a Grafikus Művezetők Egyesülete a szakoktatás rendszeresítésével kulturális missziót teljesít. Nagyon kitartó és intenzív munkára van szükség, hogy évek mulasztásait pótolni és javítani lehessen. Erre pedig — hacsak a szép törekvés anyagi erők híján hajótörést nem szenved — az egyesület vezetésében és a tanulni akarók tömegében teljes biztosítékot látunk.

A grafikai szakmák az egész vonalon óriási átalakulásokon mennek keresztül. Talán egy iparágak sincs annyi fejlődési lehetősége, mint a sokszorosító technikának. A tengeren túlról és Németország felől úgyszólván szünet nélkül érkeznek hírek új gépekről, új eljárásokról. A szedés- és nyomtatástechnika állandóan halad, és jól vigyázzunk, hogy e haladással lépést tartjunk, mert különben munkás és munkaadó könyörtelenül áldozatul esik elmaradásának. Hova lett volna az a könyvnyomtatóműhely, amely csak a kézi présnél marad és nem vesz tudomást kéttúrás gépről, rotációsról, sőt ezeknek javított kiadásairól? Szemünk előtt játszódik le a litográfia hatalmas fejlődése, amely előbb a színes ábrázolatok reprodukálása, és most már a falragaszok művészesebb elkészítése és a kereskedelmi nyomtatványok előállítására terén is érzékeny versenytársává lett a könyvnyomtatásnak. A litográfiát viszont az Amerikában kiesztelt és mindjobban terjedő offseteljárás, az úgynevezett közvetett vagy gumminyomás szorítja. Folyton tökéletesbedik a mélynyomás is, amely eljárással külföldön százezres példányszámú újságokat nyomnak. Említsük meg még a fotokémiai és galvanoplasztikai eljárások fejlődését is. És ha hozzávesszük a szedőgéptechnika haladását, amelynek egyszerre négyféle típusát is gyártják, ezek élén a fotomechanikai szedőgéppel, akkor tisztán látjuk, hogy mindnyájunkat új föladatak elé állít a folytonos fejlődés. Hogy csak egyetlen példát említsünk: a külföldön máris akörül folyik a harc, hogy könyvnyomdai vagy litográfiai gépmesterek kezeljék-e a mindkét ágazat gépeit kiszorító offsetgépeket.

A fentemlített tárgyakról és az egyéb grafikai művészetekről bőven lesz alkalmunk a tanulni akaróknak részint lapunkban olvasni, részint elméleti és gyakorlati előadásokon hallani. A tanulmányi látogatások pedig kiegészítik az olvasottakat és hallottakat. Tanulnunk kell! A ránk nehezülő rossz viszonyok ellenállhatatlan erővel hajtanak bennünket a szaktudás felé. Ha igaz, hogy a jó pap holtig tanul, akkor menyire igaz ez ránk nézve, akik nem megállapodott dogmáknak, hanem az emberi kultúra haladásának vagyunk a papjai! Míg régente a könyvnyomtató elejétől végig maga készítette el a könyvet, azt most sok, sok részmunkával többen készítik, mindegyik a munkának más-más részét végezve el. De annál jobban végzi el a maga részét is az, aki fogalommal bír az egésznek a mibenlétéről. Ezt megismertetni a célja az egyesületnek. Nagyon szép cél. E cél eléréséhez már megtalálta a pedagógiai eszközt: a szeretettel való tanítást. Az anyagi eszközöket azoktól várja, akik szükségét érzik annak, hogy teljesen szakképzett munkaerővel dolgozhassanak.

Herzog S.

Ezernyolcszáznyolcvannyolc március havában, tehát éppen harmincöt eszten-deje látott napvilágot a Magyar Nyomdászatnak a legelső száma. Ez a dátum egyszersmind a magyar nyomdászati szakirodalom megszületésének az időpontja. Hiszen ismerünk szorosabb értelemben vett szakdolgozatokat a korábbi időkből is, de az első kimondottan szaktechnikai célokat szolgáló és kizárólag azokkal foglalkozó szakfolyóiratunk a Waldow-féle nagyszerű Archiv für Buchgewerbe mintájára

Mutató a Gerő és Glück-féle levélfejpályázatból.
(II. szedői díj, nyertesé Sonnenschein Miksa, Világosság-nyomda.)

alapított Magyar Nyomdászat volt. Minden időkre hervadhatatlan érdeme marad a lobogó lelkesedésű szerkesztő-kiadónak, *Pusztai Ferencnek*, hogy első kezdésre is olyan tartalmi és tipográfusművészeti nivón jelentette meg a lapját, amely még a Nyugat hatalmas kultúrnemzeteinél is ritkaságszámba ment. Különösen a mellékletek sokasága és szépsége még a külföldön is híressé tette a régi Magyar Nyomdászatot.

A Magyar Nyomdászat nyolcvanas és kilencvenes éveinek munkatársai közül jobb hazába költöztek immár *Ács Mihály*, *Firtinger Károly*, *Bendner József* és *Szabó Elek*, nemkülönben *Westvaleurich Antal*, a maga idejének országos hírű mesterszedője, akinek

a kompozíciója volt az első évfolyamok szedésmel-lékleteinek jó háromnegyedrésze. Örök nyugovóra tért *Mitterszky József* is, *Westvaleurich* méltó utóda a kilencvenes évek közepe tájától kezdve. El azonban maga a szerkesztő-kiadó, a most már hetven-harmadik évét taposó jó öreg *Pusztai Ferenc*, él az ő kitűnő technikai és szellemi munkatársa, a szintén már hetvenedik életévét járó *Fuchs Zsigmond*, meg az ibolyaszerénységű, de annál szorgalmasabb *Griesz Ede*. El a kilencvenes évekbeli munkatársaknak jó része; él *Radnai Mihály*, s a derék jó „Palya bácsi”: *Leitner Pál*; a technikai belső dolgozótársak közül *Bukovszky Bertalan* és *Paulovszky Alajos*; valamint él a lap kilenc éven át való főmunkatársa és a Pusztai-féle „Nyomdászati Enciklopédia” segédszerkesztője: *Novák László* is. Elnek s ma is rendületlenül követik régi ideáljaikat a későbbi szerkesztők: *Janovits Ferenc* és *Löwy Salamon*. Mintha a szakkultúra érdekében való odaadó munkálkodásnak valami életkonzerváló hatása volna, még köztünk, a fürgeteges idegéletet élő, haloványképű nyomdászok között is.

Harmincöt év... Egy emberöltő a világtörténelem legmozgalmasabb idejében, szédületes emelkedések és rettentő földhözvágódások tragikus korszakában. Izzó akarásoktól lángpiros, gyönyörű perspektívájú kezdet, — s aztán feneketlen gyász és siralom, a nyomorúság apátiája mindenfelé.

A szörnyűséges katalizmák a Magyar Nyomdászatot sem kímélték meg. A háború démonainak első szárnycsapása ájultságra dermesztett minket is. De most ismét talpon áll a lapunk, s teljesíti hivatását a régi szakszeretettel, ügybuzgósággal és kötelességtudással. Halad a régi pályáján, hintve a szakkultúra áldásait a határokon is túlra.

Ugy érezzük, mintha a Magyar Nyomdászatnak ez a pályája megint fölfelé ívelne!

Futurizmus a nyomdászatban

Egy idő óta — megfigyelhettük — különös, sajátos és mindenekfölött furcsa irány kezd lábrakapni a könyvnyomtatásterén. Az új irány lassan, de bizonyos hólabdarendszerrel napról napra újabb és újabb területeket hódít meg, előbb csak a fővárosban, de aztán a vidék nagyobb városaiba is bekukkant. Ugy hívják az új irányt, hogy futurizmus. Ezt a nevet ugyan egyelőre még nem adják rá az újsütetű irányra, sőt egyáltalán nem adnak neki nevet, de a szimpomák teljesen fölismerhetővé teszik — motívumai révén — a közösséget a könyvnyomdai termék és a hasonló festészet között.

Mi is hát az a futurizmus?

Egy-két szóval erre a kérdésre nem lehet megfelelni. A multkoriban olvastam egy kis tanulmányt *Lyka Károlytól*, amelyben művészi elfogulatlansággal volt elmondva minden, ami erre az ominózus izmusra vonatkozik és néhány illusztráció tette szemléltetővé — elrettentő példaként — a futurizmus lehetetlen fölfogásait. A futurizmus lényege abban áll, hogy valamely alak képét úgy kell megfesteni, hogy annak arca elől és mindkét oldalán egyszerre látható legyen, sőt a mell és hát is egymásra legyen mázolva. De nemcsak az emberi alak ábrázolásánál, hanem

épületek, tájak és egyebek ábrázolásánál is ez az uralgó fölfogás a futuristáknál.

Újabban egy-két külföldi betűöntőde siet e lehetetlen iránynak behódolni, egész sereg újonnan tervezett disszel, körzettel, figurális rajzzal és vignettával. Ezek a betűöntődei termékek amellet, hogy drágák: sem nem szépek, sem nem jók, még csak nem is praktikusak. Azt sem lehet bizonyosan tudni, hogy micsoda szükségesség hívta életre ezeket az újdonságokat. Ha betű- és diszitóanyagban kopottak és szegények vagyunk is, azért ez talán még sincs megindokolva; hogy ha már újdonságra van szükségünk, miért éppen *ilyennel* jön elő az a betűöntőde? Vagy ezzel akarják jelezni bizonyos körök a futurizmus térhódítását?

A futurizmus, amint képtelenség a festészetben és a grafikában, éppen úgy képtelenség a nyomdászatban is. Az irodalomban is láthattuk már a futuristák elmeszüleményeit. Az expresszionizmus, kubizmus, aktivizmus és futurizmus immár a könyvnyomtatás terére is bedugta szörnyeteg fejét, hogy hát itt még mit is lehetne tönkretenni. Félni lehetne tőlük, ha több volna bennük a tehetség, mint a tehetetlenség.

Ha végigsétálunk a könyvesboltok kirakatai előtt, alig látunk nyomdai anyagból szedett könyvcimlapot.

Még jó, hogy a rajzolóművész alkotásáról nem felejt le a kézjegyet, mert a hálátlan utókor bizonyára elfelejtene a nagytehetségű grafikusot. Szóval: a legtöbb könyv címlapja rajzolva lett s a cinkográfus — ezek jószívű emberek — szépen cinkbe maratta.

Látni ezek között olyan címlapokat, amelyek szakítanak a régi formákkal és egészen újszerűen „oldják meg a föladatot”. Egy ilyen címlapon láttam egyszer egy cserepet, abból kinőni egy növény szárát, a növény szár aztán a közepén elágazott vagy tíz ágra és minden ágán más-más virág pompázott. Egyik ágán szegfű volt, a másikon tulipán, aztán liliom, árvácska, rózsza, szivvirág; a többi virágot aztán nem ismertem, de az előbbiekről is csak sejtésem sügta meg, hogy ki kicsoda. Ez is nyilván futurista virág.

Avagy talán nekem nincs igazam. Meglehet, mert tényleg, úgy emlékezem, hogy néhai való nagyapám is azt az impertinenciát kövelte el egy szilvafával, hogy háromféle szilvát szemezett bele a fa fiatal törzsébe és csodák csodája: a fa teljes világeletében háromféle szilvatermést hozott! Kéket, zöldet, sárgát.

A rajzolt könyvcímlapokon rendszerint a szöveg betűit is a grafikusok rajzolják. No és hogyan „néznek ki” ezek a betűk és sorok?! Úgy tudom, hogy nincs az a szegényesen fölszerelt nyomda, ahol külön sorokat ne lehetne találni egy-egy könyvcímlap kiszédésére a rajzolt betűknél! Minek hát akkor a fölösleges művészkedés, amikor erre semmiféle szükségesség sem kényszerít? Mennyivel szebb egy *roszszul megrajzolt* könyvcímlap, mint a *jól megszedett*?

Miért nem maradunk mi nyomdászok inkább a betűöntődei anyagnál, amikor ez még mindig megfelelőbb és miért engedjük magunkat vezetettnek olyanok által, akik erre képtelenek s akiknek még maguknak is gyámolítókra volna szükségük? Szégyeljük

tán magunkat, vagy haladni akarunk a korrall? Hát ez a haladás?

Nincs mit és nincs miért szégyenkeznünk. Haladhatunk a korrall, sőt kell is haladnunk, csak hogy ez a haladás biztos legyen. Ugrásokat nem ismer a fejlődés. Saját magunk előtt nincsenek titkaink; megmondhatjuk egymásnak észleleteinket, véleményeinket nyugodt lelkiismerettel, mert ha ezt igyekszünk elmulasztani, úgy járhatunk, mint az „egyszeri” János kocsis.

Telefon: József 23-16 **Gerő és Glück** Telefon: József 23-16

GRAFIKAI SZAKÜZLET GÉPJAVÍTÓ MŰHELY

BUDAPEST VII. HERNÁDU 28

Mutató a Gerő és Glück-féle levélfajpályázatból. (II. nyomái díj, nyertesae Keller József, Pápai Ernő nyomdája.)

Az pediglen így járt:

A gazdája befogatott a hintóba, el is helyezkedett a kocsiban, János meg a bakon. Biztatja a lovakat: gyű, gyű! A lovak nem mozdulnak. Még egyszer: gyű, gyű! Allnak János a fülét vakarja, a gazda mérgeződik. „Miért nem mennek a lovak, János?” „Nem tudom, instálom.” A gazda mosolyog, ő már tudja. „János, mondd csak nekik úgy, ahogyan szoktad.” János föllélegzik, kapja a gyeplőt, nagyot suhint az ostorral és elkiáltja magát: „A gazdátok erre-arrájátl”. És csoda történik, a lovak megindulnak.

... Valahogyan ilyenformán vagyunk mi nyomdászok is, amikor a futurizmus kopogtat a nyomdaajtón. Dombóvár. *Horváth István.*

Litográfia

Grafikus Művezetők Egyesülete február 22-én tartotta első tanulmányi üzemlátogatását. Ez alkalommal a Grafikai Intézet Rt. nyomdája került sorra, amely — mint köztudomású — egyike hazánk legnagyobb ilyen intézeteinek. A vállalat igazgatóságának szíveségéből az osztály egyes ágazatait, ahol az a könnyebb megérthetés okáért szükségesnek mutatkozott: teljes üzemben szemléltettük meg. Gondoskodott az igazgatóság arról is, hogy minden a megérthetést könnyebbé tevő segítőeszköz — így például a plakát vízfestéses eredetije mellett a nyomtatás összes étapejait mutató egyes színek nyomatai is — rendelkezésre álljanak.

A szépszámú érdeklődőt *Wözner Ignác*, az egyesület elnöke üdvözölte, ismertetve egyúttal az egyesület szakkulturális programját, s kifejezve azt a reménységét, hogy vállaltatt együttműködéssel és kellő objektivitással sikerülni fog az egyesületben egy olyan kis semleges szigetet teremteni, amely a magyar nyomdászati szakkultúrának valósággal szent helye lesz, s ahol a különböző sorsú és munkaágazatú sokszorosítóiparosoknak és művészeknek alkalmuk nyílik majd az egymással való közvetlen érintkezésre és eszmecserére.

Az intézet megtekintésében világosszavú cicerónénk *Braun Vilmos*, a Grafikai Intézet igazgatója volt, akinek közel kétórás magyarázata nyomán közzöljük az itt következő kis ismertetést.

A litográfiai sokszorosítás általában azon a tünémenyen alapszik, hogy a víz meg a zsír — közönséges értelemben véve — nem keveredhetik egymással. Ha tehát a porózus litográfiai követ nagyon zsíros festékekkel bevonjuk: a festék zsirtartalmának egy része a kőbe beszívódik, s a kővön a víz a festék beszáradásáig többé nem tapad meg. A víz és a zsíros anyagok emez egymást taszító tulajdonságára alapította a litográfia zseniális föltalálója, *Senefelder Alajos* a maga nagyszerű találmányainak egész sorozatát.

A litográfiai munkának főfő anyaga az úgynevezett litográfiai kő, amelyet a bajorországi Solnhofen vidékén bányásznak. Az Amerikában, Szerbiában és Spanyolországban fejtett litográfiai kövek csak nagyon korlátolt mértékben alkalmasak erre a munkára.

A litográfiai munka általában két csoportra osztható: az egyik a könyvnyomatos képek, festményreprodukciók és plakátok előállítására, az úgynevezett kromolitográfia, amelynél a képnek a kőre való átvitele zsíros tussal, avagy szintén zsíros fekete krétával történik, vésés és minden más módon való bemélyesztés nélkül, s amely ennél fogva a szó szoros értelmében siknyomatásos eljárás. A másik csoportba a rendszerint kisebb terjedelmű merkantil litográfiák tartoznak, melyeknél nagy szerepe van a karcolótű használatának, s amelyeknél a rajz kissé mélyített képű.

A litográfia első nagy munkacsoportjában, a *kromolitográfia*ban a többszínű eredeti képet a gyakorlati szemű kromolitográfus színekre bontja. Amíg tehát

a könyvnyomdai háromszínű nyomtatásban a gépmester a képet adó három kész autotípiát egyszerűen csak beemeli: a kromolitográfusnak magának kell végeznie azt a színekrebontást, amit a könyvnyomdai kliséknél a maga fényszűrői segédelmével a kemigráfus végez. Az előadó az eljárás illusztrálásául a Gschwindt-féle szeszgyár hat színben nyomtatott plakátját mutatta be. A vágató lovast ábrázoló vízfestés eredetileg a kromolitográfus hat színre bontotta, s ezeket külön-külön egy-egy köre átpauzálva, s azon fekete krétával, illetőleg a tömörebb helyeken tussal kidolgozva, a színeket a következő sorrendben nyomtatta egymásra: 1. sárga, 2. rózsaszín, 3. vörös, 4. fekete (ez a kontúrszín, s ezért a legsúlyosabb munkát adja), 5. kék, 6. egy másik kék szín.

Mutató a Gerő és Glück-féle levélfejpályázatból.

Színbontás idején a litográfusnak nemcsak a színek árnyalataival kell számolnia, hanem ugyanakkor megállapítja a festék összességét. Ha plakátokról van szó: mindenesetre fényálló festéket vesz, mert, mint tudvalevő, némely festékfélének annyira gyöngye az ellenállóképessége, hogy már néhány órai napsütésben is lényegesen kifakul.

A pauzának a köre való átvitele, kidolgozása, majd pedig kitisztítása után következik a kő rajzolatlan részeinek preparálása, az úgynevezett maratás. Igen hig gummioldattal — amelyben nagyobb százaléknál salétromsav is van — nedvesítik a követ, amelynek anyaga, a szénsavas mész ekkor a rajz által nem fődött fölületeken salétromsavas mésszé változik át, keményebb is lesz, s a pórusai becsukódnak. Időnkint való nedvesítést föltételezve, most már bátran nyomtathatunk is a köröl.

A *merkantil*is litográfiában — mint említettük — nagy szerepe van a ceruzaformájú, s a Mäser-lemezes munkából is közismert karcolóú használátának. A litográfus ilyenkor korommal dörzsöli be a kő fölületét, s így vésetének vonalai fehéren emelkednek ki a fekete háttérből. Amikor elkészült e munkájával: letörlés és némi fölszínes nedvesítés után a rajz mélyedéseit festékkel megtölti, egyebekben pedig úgy jár el, mint azt föntebb, a kromolitográfiai munkamenetnél ismertettük.

A *merkantil*is litográfiában több olyan készüléket használnak, amely a maga mechanikai munkájával jócskán megkönnyíti a litográfiai rajzoló kézi munkáját. Ilyen a raszterezőgép, amely a nagyobb tömegű rovátkolásokat vési bele a kőbe, s ilyen a redukációs készülék is, amely lényegében egy gummilapból áll, amelyet egyszerre működtetett tömérdek sróf segédelmével háromszorosára is ki lehet feszíteni, még pedig — mint az természetes is — minden irányban egyformán; ha a gummilapon átnyomat van, az ezen a módon kisebbíthető vagy nagyobbítható.

Megegyezik a litográfiában, hogy valamely kisebb alakú nyomtatványból, például címkéből, igen nagy példányszámot kell nyomtatni. Ilyenkor az átnyomó-eljárásról folyamodik a litográfus, amely méltó pen-

dantja a könyvnyomtatásbeli stereotípiának. Az átnyomó-eljárásához különleges papirost és igen nagy zsirtartalmú, külön erre a célra készült festéket használnak. E festékekkel az említett papirosra úgynevezett „kleiszterlevonatokat“ készítenek a címke egyetlen példányban kidolgozott kővéről, s a levonatokat egy másik, nagyformátumos kőre egymás mellé átnyomják. Sokszor harminc, sőt ennél több ilyen átnyomás is készül egy-egy nagyobb kőre, ami a tipográfiában megfelelne ugyanannyiszor való stereotípálásnak.

Litográfiai gyorsajtót már mindenki látott, s ennél fogva tudja, hogy annak fontos része a nedvesítő-készülék, amely nyomtatás közben vízzel látja el a kő rajzolatlan fölületét. Minthogy azonban ez a nedvesítés egymagában nem elég, mind a gépmesternek, mind pedig a berakónőnek ügyelnie kell a kellő nedvesítésre, s különösen a gép megindítása előtt ezt okvetlenül külön is meg kell — spongyával — cselekednie. Fontos a litográfiában a festék alapos eldörzsölése is, talán még fontosabb, mint a könyvnyomtatásban; s éppen ezért a litográfiai gyorsajtók nem csupán hengeres, hanem egyszersmind asztali eldörzsölésűek is.

Épp olyan fontos az illesztékek lehető legnagyobb pontossággal való működése, ami különben, tekintve a sokszínű nyomtatás túlnyomó voltát: igen természetes. Vigyáznunk kell egyébként arra is, hogy a színes nyomatokra szánt papiros már a munka elejétől fogva egyforma nedvességtartalmú helyen maradjon, mert a papiros rétegét annyira higroszkópikus, hogy a nedves levegő hatására hat-hét százaléknival is megnyúlhatik. Képzeljük csak el: micsoda regiszterbeli eltérések állhatnak elő, ha az ilyes megnyúlás az egyes színek nyomtatásának intervallumában következik be!

Nyomtatás után a kisebb, vésetes munkájú köveket rendszerint el szokták raktározni. A Grafikai Intézet például tizenhétezer ilyen követ őriz, pontosan regisztrálva, hogy utánnymás esetében rögtön elő lehessen venni. Ha utánnymotásra egyáltalában nincsen kilátás: a kő rajzos rétegét lecsiszolják, ami sok helyi kézi munkával, a nagyobb nyomdáknál pedig hatalmas csiszológépekkel — a kívánt szemcsézettségű kepeket különböző finomságú homok közbehintése mellett — történik. A gravurákhoz való köveket ezek után még habkő, majd pedig úgynevezett öntött kő segédelmével való kézi csiszolás útján teszik tükörsima fölületűvé. Egy-egy normális, 12 centiméter vastagságú kő vagy négyszáz ilyen lecsiszolást bír meg; ha már nagyon vékony a kő: párosával össze lehet ragasztani.

A litográfiai munka közben nagy szerepe van még a bronzolásnak is, ami kisebb nyomdáknál kézi úton történik, úgy hogy a festékmaradékokkal előnyomtatott íveket hatával-nyolcával félreviszik, bronzporba mártott vattát végighúznak rajta s a fölös pormennyiséget aztán letörlik. E roppant egészségtelen kézi munkát a Grafikánál egy terjedelmes bronzológép teszi fölöslegessé. Az íveket úgy rakják bele ebbe a gépbe, mint ahogy a gyorsajtóba szokás; minden egyéb munka automatikusan történik a teljesen zárt gépen belül. A belső szerkezetben úgynevezett „wischer“-ek segédelmével megy végbe a bronzolás; a meg nem tapadt bronzot szívókészülék távolítja el a nyomtatványról, s egyszersmind háromféleképpen is osztályozza mindjárt: külön kerül a festékkel érintkezett bronzpor, külön a középtisztaságú, s teljesen külön a legtisztább és egyszersmind legfinomabb bronzpor.

Reflexiók az irodalomról és könyvillusztrációkról

A közelmúltban volt alkalmam egy fiatal íróbaráttal a könyvművészetről eszmecsere-t folytatni, aki maga is lealázónak tartotta, hogy kontemplált diszművének leendő kiadója őt előzetesen egy oly rajzolóművész kikutatására utasította, aki a könyvhöz előbb olyan illusztrációkat teremtsen, amikhez a szövegrészek simuljanak. Ez meg is történt, de a művét ki nem adathatta; az illusztrátor olyan képeket rajzolt, amelyek — bár gyönyörű műlapok voltak — a szöveggel semmi összefüggésbe nem kerültek. Megfizette a művész tiszteletdíját, saját munkája gyümölcsét azonban csak későbbi időkben akarja ezek után élvezni. Tehát nem az illusztrációk alkalmazkodtak volna a szöveghez, hanem fordítva, úgy hogy az író előlről kezdhetne volna.

Ez valószínűleg a jelen idők körtünete. Találkozom hasonló panaszokkal külföldi szaklapokban is; ott a dolgokat még tetézi az a látszat, mintha az ilyeneket csak azért követnék el, hogy a könyvet minél drágábbá tegyék; ez pedig azt a célt szolgálná, hogy az ilyen kiadást méltó tökebefektetési objektummá alakítsák. Hisz a tiszta tipográfiai és kitűnő technikai termék árszabása korlátozott, míg a grafikus művész munkájának tiszteletdíját joggal ő maga szabja meg önkényesen és korlátlanul. Az ilyen tévelygések természetesen következménye, hogy a tipográfus gyakran maga is kedvét veszte munkájától, az előbbieket rovására vétkezik, mivel a művésszel való karöltve-dolgozás lehetetlenné válik.

Erdekes konklúzióra jut most már egyik külföldi forrásom, amikor konstatálja, hogy ezek után nem volt kiadó, aki a kiállításért a felelősséget vállalta volna. Mert aktív bevezetése a kiállításba csak annak lehet, aki a vevőkör. Már pedig számos esetben olyan vevőkörrel, amely ily drága műnek kiadását biztosíthatta volna, a kiadó már nem rendelkezett és így helyébe lépett az ódonkönyvkereskedő, aki most aztán mint egy luxusbiztosító szerepelt. Az olyan körök pedig, amelyek a kultúrkiadót negligálták, könnyebben találkoztak az antikváriusnál, akitől az igen költséges könyveket vagyunk elhelyezése okáért szerezték be.

De nem utolsó fázisa ez még az illusztrált műveknek, mert visszajár az inga a kiadóhoz; ez azonban már az *amatőrkiadó*, aki ezúttal tőkésíti a luxuskiadványokat, ő előlegezi a nagy kiadásokat, amelyekkel az ilyen műveket meg kell alapozni, ugyanúgy, mint a *sorozat* és *csoportos* illusztrációs művek kiadását. Most már terjedelmes prospektusok kerülnek a nyilvánosság elé és amaz állapothoz közeledünk, amikor már nem lesznek illusztrálásra érdemes művek, mert már minden lehető és lehetetlen könyv illusztrálva lett, de főképpen mert tucatszámra lesznek majd illusztrált kiadások értékes és alkalmas művekből, úgy hogy a káosz alig bírunk kiszabadulni. Áll ez főképpen a külföld — itt elsősorban Németország — nagy kiadóvállalataira, míg nálunk Magyarországon — szerencse a szerencsétlenségben — a művészies illusztrálás aránylag oly nagy összegekbe kerül, hogy nem volnánk képesek megfelelő mennyiséget eladni, mert a „könyvmecénások” száma sokkal kisebb, a középosztály pedig, amelynek a megbecsülendő mű lelki szükségletét képezi, a magas árat nem tudná előteremteni. A legkínzóbb példákat látjuk erre, ha végigtekintjük a budapesti legnagyobb vállalatok kirakatait, ahol a legtöbb esetben

többé-kevésbé csak merész borítékrajzokkal találkozunk, amelyek hivatva vannak az utcai plakátot helyettesíteni és a kiadót a költséges reklámok kiadásától mentesíteni.

Ha azonban szemügyre akarjuk venni, hogy mily gyönyörűen forr egybe az illusztráció a grafikával, úgy tényleg csak a külföld példáit kell tanulmányoznunk. Itt nagyon gyakoriak az úgynevezett „*grafikusciklusok*”, amelyeknek ismertetőjele az az ideális összefüggés, melyet a szedés és képdizítés együttese elhibéz, legyen az akár jól átgondolt irodalmi vagy egyéb jellegű mű, esetleg regény, ahol a többé-kevésbé laza gondolatok és ötletek harmonikusan egybekapcsolódnak. Nem nehéz a rajzolóművésznek ily esetben a helyes utat megtalálnia s akkor meg

Grafikal szaküzlet Budapest, Gépjavitó műhely
VII, Hernád-utca 28
Telefonszám József 23-16

Mutató a Gerő és Glück-féle levélfejpályázatból.

van óva attól, hogy fantáziája izléstelent produkáljon. Hisz akárhány művész szenvedett már hajótörést, ha elvont dolgot akart teremteni s a filozófiával versenyezve, önálló műre törekedett. Sokban segíti a művészt az újabb irány, amely kellően megbecsüli a nyomdász technikáját, a tisztán manuális munkát, a kézírás és visszatartja az illusztrátort a fatális eltévelyedésektől.

Ami az illusztrálásnak az irodalomhoz való viszonyát illeti, mind sűrűbben találkozunk azzal, hogy a szöveget teljesen önállóan egy sorozatos grafikai mű követi, amelyet esetleg a kiadó maga — habár legtöbbször anyagi érdekből — készített, de sok esetben a könyv tartalma maga követeli meg a pótlólagos illusztrálást. Nem ritkán találunk például németországi kiadásban teljes ciklust oly eredeti, lebilincselő litográfiai lapokkal, amelyek egyszer a megfelelő szöveget kísérik, másszor pedig külön mappában mint önálló mű jelennek meg. (Alkalmam volt a közelmúltban egy német kiadású „Robinson” lapjait forgatni, amelynek kiadási éve 1915 volt s kiadója mintegy 50–60 igen sikerült litográfiai lapot adott ki külön mappában, aláakott 1–2 soros szövegekkel; ezek közt főillusztrációképen 8–10 sokszínű zsánerkép is volt.)

A könyv elején, vagy egyes fejezetek előtt elhelyezve már, az azelőtti időkben is találunk igen szép, gazdag fantáziájú rézkarokat, amelyek nagy vonzóerejűek a könyvbarátra.

Bár nem emlékszem már nevére, de tisztán előttem van még, hogy egyik művésznünk néhány évvel ezelőtt az illusztrált könyvet a *kisműveltségű egyén passziójának* nevezte a nyilvánosság előtt tartott értekezésén. Hogy mennyire nem volt igaza, mutatja ama tény, hogy az illusztrált könyv mint a *nép szükséglete* már csak a múlté; a képdizitációs könyvek gyűjtése, különösen az úgynevezett luxuskiadásúaké, ma igen költséges passzió és miután a kultúrát csak a középosztálynál találjuk: eléggé sajnálatos, hogy ily passzióval ez osztály már mintegy négy-öt év óta nem élhet.

Hirschkovitz Jónás.

Non olet!

Azt mondják, hogy a pénznek nincs szaga. Dehogyan nincs! Szagoljunk csak bele egy csomó frissen nyomtatott húszkoronásba, olyan penetráns illat üti meg az orrunkat, hogy szinte még a lélegzetünk is eláll tőle. Többnyire a viaszkos vászonra való pelenkákra emlékeztető szag ez, de a skálája elterjedhet a rothadó savanyú uborka illatától a hígított szalmiákszesz szagáig is.

De nemcsak a tíz- meg húszkoronás papirospénzünk az, amire rámondhatjuk, hogy „olet”; a frissen nyomtatott újságoknál is gyakori jelenség ez a legáltalább is fölösleges illat, még pedig a lapok pártállására és diszkrét belső ügyeire való tekintet nélkül. Néha huzamosabb időig nem érezhető a „leibjournal”-unkon, hogy egy szép napon aztán annál ádázabb rohamot intézzen a szaglószerünk ellenében. S nem segít ellene semmiféle praktika: benzín, terpentín, petróleum. Még a szenteltvíz sem. Hirtelen jelenik meg, és egy idő múlva épp oly hirtelenül el is marad.

Az újságok „olet”-jába beletörődött már a publikum. Megszokta. Ha a közélet erkölcsi mefitiszét elviselheti: elbirja a közélet orgánáinak fizikai értelemben vett bűzét is. De már az igen kellemetlen dolog, ha, mondjuk, a levélpapírosunk, avagy ha a tortának, cukorkának, csokoládének csomagolására szánt nyomtatványunk terjeszt ilyen penetráns illatot. Mert hát már erre is volt példa a nyomdásztörténelemben.

Amikor a nyomtatványok kellemetlen szaga ellen való védekezésről volna szó: próbáljuk meg előbb megállapítani, hogy mi annak az előidézője.

A nyomdászati szakirodalomban a nyomtatványok szagáról említést alig találunk. Még amennyire rendelkezésünkre áll: a hatalmas német szakirodalomban sem. Úgy látszik tehát: ez az illat a legújabb idők

kéretlen szülötte, s Gutenbergék, Plantinék idejében aligha ismerték. Igaz, hogy az ő idejükben lassúbb tempóban történt a nyomtatványkészítés, s volt idő a nyomatok alapos megszáradására is.

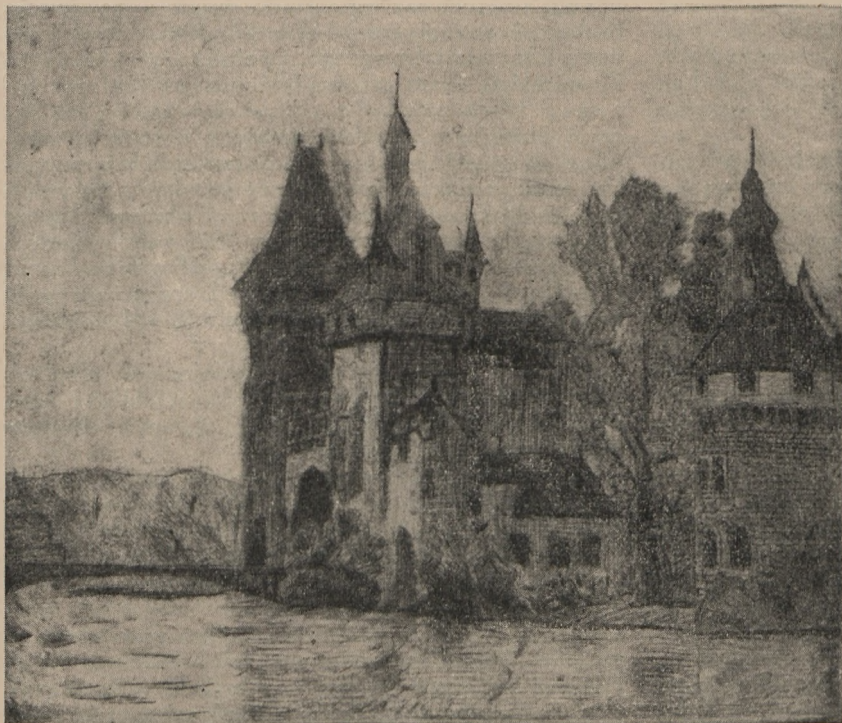
De talán ismeretlen volt ez a nyomtatványbűz még a tizenkilencedik század hatvanas és hetvenes éveiben is, amikor tudvalevőleg még javarészeiben nyirkosított famentes, sőt rongyból készült papírosra nyomtattak, majdnem kizáróan fekete festékkel — csak olykor vörössel —, s szárítószereket még alig használtak. Lehetetlennek tartjuk ugyanis, hogy a német nyomdászati szakirodalom mindenre kiterjedő figyelme atyamesterei: *Schlotke* és *Waldow* még ne emlékeztek volna róla.

A nyomtatvány körül számbavehető tényezők közül a papírosnak nincs szaga; a festéknek van valamelyes; a firnásznak szintén, de már erősebb, ámbár távolról sem kellemetlen; a szag okozásában ludasnak kikiáltott, közönségesen szikkatívnak nevezett szárító firnász egymagában még nem bűzlik; az esetleges pótlóanyagoknak, az úgynevezett festékpuhítóknak szintén van szaguk, de ez sem hasonlít a kész nyomtatványéhoz. Nyilvánvaló tehát, hogy mindezeket az anyagokat egyenként aligha lehetne felelőssé tenni a kész nyomat bűzéért. S az is nyilvánvaló ezek után, hogy ennek a nyomtatás után bizonyos időre föllépő rossz szagnak csak valami rejtett kémiai processzus, amolyan oxidációféle lehet az okozója, amely azonban csak egyes esetekben, bizonyos fajta firnászoknak bizonyos papírosfajtaival való találkozásakor jelentkezik.

Bizonyítja ezt az is, hogy közvetlen a nyomtatás után még nincsen, vagy legalább alig van szaga a nyomtatványoknak. Félóra, egy óra után lép föl, fokozatosan erősödik egynehány óráig, sőt néhány napig is, s aztán lassankint veszíteni kezd az intenzitásából. Teljes eltűnése a festék legteljesebb beszáradásával függ össze, ami tudvalevőleg olykor hetekbe kerül, hiszen a két-háromhetes nyomtatvány, ha erősebben dörzsöljük, még „fog”.

Némely grafikai intézetben olyanformán igyekeztek a nyomtatványok bűzösségén kifogni, hogy a festékhez bizonyos illatszereket is keverték, aminek valami különös haszna azonban nincsen, mert a nyomtatvány szaga általában elnyomja az illatszere szagát, vagy a legjobb esetben is valami olyan mellékzöngékepen igyekszik érvényesülni.

A baj okozásának részletesebb földerítése már a papírosgyárak dolga volna. Meg kellene állapítani, hogy mily összetételű papírosfélék azok, amelyek a kencefajtákkal konkubinátusba kerülve, ilyen átkozott illatokat nemzenek a világra. A nyomdász e tekintetben nem csinálhat semmit sem. A molekulák játékába nem lát bele; a firnászok használatát nem kerülheti el, legföljebb arra szorítkozhatik olykor, hogy a kész nyomtatvány száradását kitergetés útján gyorsítja.

Vajdahunyad vára. Apfel Sándor rézkarca.

A mint lapunk legutóbbi számában már jeleztem, a magyar kormány a kolozsvári katolikus liceumi nyomdát rendelte Debrecenbe. Ez officina művezetője: *Bartók Lukács* tipográfus ebből a korból való hiteles naplójegyzetei nyomán a következőképen írja le ama debreceni küldetését:

Januárius 31-én 1849-ben indultam meg Debreczenbe 11 egyénnel s ott voltunk június 4-ig. A Romai Kath. Lyceum könyvnyomdájából elvittem rendelet következtében 2 vasprést, a Ref. Kollégium nyomdájából egy vasprést s mind a két nyomdából garmond és cicero betűket nagy mennyiségben úgy, hogy a Lyceum nyomdájában nagyon kevés betű maradt meg. Nyomattattam a Martius 15-ét mindennap fél iven, hol 800, hol 600 példányban. Nyomattattam a hivatalos „Közlönyt” is egynéhány ivben, hivatalos nyomtatványokat is nagy számmal . . .

Egészen június elejéig maradt a nyomda Debreczenben. Ekkor az események fordulata miatt többé nem volt szükség rá s június 9-én Bartók Lukács művezető egész személyzetével, a fölszerelésekkel együtt, hazament Kolozsvárra.

A debreceni nyomda legfontosabb és legsürgősebb munkái közé tartozott az országgyűlés jegyzőkönyveinek a szedése és nyomtatása, amely kétségkívül sok munkát adott.

Az Alföldi Hírlap április 1-től kezdve hetenkint háromszor jelent meg, jóval nagyobb terjedelemben, mint mikor megindult. *Táncsics Mihály* lapjának (Munkások Újságja) első száma január havában jelent meg és a harmadik számnál már kitekerték a nyakát.

A városi tanácsnak január 30-iki gyűlése ugyanis — Csáthy Károly nyomdai főügyelőtanácsnok „javallatára” — a nyomtatást megszüntette, mert a sajtótörvény kívánta biztosítékot a szerkesztőle nem fizette s „nehogy a szerkesztő éskiadó ezen mulasztása miatt a város nyomdája kompromittáltassék . . .”, a Munkások Újságja további nyomásától Tóth Endre művezetőt eltiltotta. Hasonló ok miatt ugyanígy járt a *Radákovics József* (Vas Gereben) Népbarát című újságja, melynek nyomtatását ugyancsak a kaució le nem fizetése miatt szüntette meg a február 22-én tartott tanácsülés. Ebben valószínűleg a *Madarász László* rendőrminiszter keze játszott közre. Agyémántos miniszteré, akinek alakja ebben az időben félelmetes hatalommal nehezedett rá a közvéleményre.

Madarász Lászlónak különben más szívességet is tett a nyomda útján a tanács. Az április 5-én tartott tanácsülés ama kérelmére, hogy egy *tót* nyelvű hírlap kiadásához szükséges bál papirost adasson ki számára a nyomda papirmagazinából — beszerzési áron, azonnal utasította Tóth Endre művezetőt, hogy a kérelmet teljesítse. Megjelent-e ez a szlovák hírlap vagy sem, nyoma nem maradt.

A fölgyülemllett munka elvégzésére ideiglenes alkalmazottakat állított Tóth Endre úgy a szekrények, mint a sajtók mellé, amire a március 14-iki tanácsülés hatalmazta föl, egyszersmind utasította arra is, hogy a személyzet fizetésében „az ezen városi tanács által is elfogadott” pesti árszabály pontjaihoz alkalmazza magát. Erre vonatkozólag a városi tanács gyűlésének a jegyzőkönyvi kivonatában a következő sorok foglaltatnak:

„A nyomorúság dombja”. Apfel Sándor rézkarca.

Tóth Endre könyvnyomdai művezető 1849 mártius 19-ről jelenti, hogy a nyomdai betűszedő gédek, martius 15-én nem jelenvén meg az *Esti Lap* s így heti keresetök 4 pengő forinttal kevesebb lévén, ezen 4 pft kifizetését kérik, különben a lapot a többiek sem fogják szedni s hogy az előjövő hasonló esetekre nézve jövődőre a nyomdai művezetőnek utasítás volna szükséges.

A házinyomda szedői tehát — amint látjuk — le akarták tenni a „vasat”. Erre azonban nem került a sor, mert a tanács — belátva a szedőszemélyzet jogos kérelmét — a következő határozatával vetett véget a háborúságnak:

Nyomdai főügyelő tanácsnok: Csáthy Károlynak a jelentésre vezetett véleménye nyomán a 4, azaz: négy pengő forint az *Esti Lap* szedésével foglalkozó egyéneknek kifizettetni rendeltetik: jövődőre pedig nyomdai művezető Tóth Endre oda utasítatik, hogy az ezután előforduló hasonló esetekben az ideiglenesen fölvetett nyomdai egyének irányában az ezen városi tanács által is elfogadott pesti árszabályhoz alkalmazza magát.

Az „ideiglenes” alkalmazottakra nemcsak a nagy munkaszaporulat miatt volt szüksége az officinának, hanem azért is — mondja forrásom —, mert az év elejétől kezdve négy kipróbált, régi munkását nélkül-

lözni volt kénytelen. Még 1848 december 4-én *Bem József* honvédtábornok, az Erdély ege alatt harcoló hadsereg hős parancsnoka magához hívatta *Tóth Endre* művezetőt s tőle a város nyomdájából egy sajtót a hozzá való betűkkel, továbbá két betűszedőt és két nyomót kért, hogy Erdélybe magával vigye tábori használatra. *Tóth Endre* nyomban jelentést tett a városi közgyűlésnek, mely az engedélyt rá készségesen megadta. A nyomda alkalmazottai közül négyen: *Ujvárosi József*, *Hegedüs István*, *Pálfalvai Károly* és *Kuttor Sámuel* önkéntesen jelentkezve, azonnal megkapták az örmesteri rangot és *Bem* apó táborával résztvettek az erdélyi hadjáratokban s a szükséges táborigényanyag mellett ők szedték és nyomták *Petőfi Sándor* lelkesítő csatadalait. Három vagy négy nappal az 1849 július 31-én lezajlott segesvári ütközet előtt *Petőfi Sándor* fölkereste a táborigényanyagot és ez alkalommal látta utoljára a nagyköltőt a táborigényanyag személyzetén. Ezen a napon tűnt el *Petőfi* a segesvári csatában. Közvetlen a világségi fegyverletétel (1849 augusztus 13) után az erdélyi hadjárat is befejeződött.

Bem apó török földre menekült és *Ujvárosi József*, *Hegedüs István*, *Pálfalvai Károly* táborigényanyagot sok viszontagság között tértek haza Debrecenbe, ahol *Tóth Endre* és a személyzet tárt karokkal fogadta őket. Egy szakértőnk: *Kuttor Sámuel* szedőnyomó azonban — sajnos — odaveszett és a jól fölszerelt táborigényanyag is odamaradt augusztus 20-án *Nyárád-Szentannán* gróf *Lázár* udvarában. A táborigényanyag kocsijait vontató lovak ugyanis teljesen lesóványodva, fölmondták a szolgálatot s így maradt vissza a kis nyomda az említett udvar egyik istállójában.

Még 1848 augusztus 21-én történt, hogy *Tóth Endre* művezető egy tervezetet nyújtott be a városi közgyűléshez: a nyomda ügykezelésének átalakítását illetőleg. Részletes, a nyomda igazgatásának egész körét felölelő munkát volt ez, melyet a tanács is jóvá-

hagyott. Megvalósítására azonban már nem került a sor. Augusztus 2-án megtörtént a szerencsétlen végű debreceni csata, a hős honvédsereg utolsó nagyobb összecsapása az orosz túlerővel. Másnap bevonult a városba *Miklós* cár armádiája és nyomában

— ráadásul — az osztrák beamterek gárdája. A bosszú, a megtorlás lett úrrá Debrecen városában is. Szoldateszkai uralom alá került az officina. Az idegen hatalom önkénykedésének e szomorú korszakában új életre ébredt a drágálatos *cenzúra* is, minden szabadabb mocsnást megtorló hatalmával...

A muszka sereg bevonulása Debrecen falai közé s a nyomában járó új rend az officinának mindennapi életében egyelőre nagyobb változást nem okozott. A munka tovább folyt, bár a minimumra redukálva. A személyzet a régi maradt, a művezető is és az ellenőr is. *Tóth Endre* faktor, akitől (besúgás útján) tudták, hogy lelkes híve volt a szabadságharc ügyének, gyanus lehetett ugyan a K. k. osztrák hivatalnokok előtt, de azért — csodák csodája! — nem bántották.

A városi hatóságnak a nyomdára való egyetlen intézkedése az 1849. évnek második felében az volt, hogy elrendelte a Debreceni Kalendáriumnak az 1850-ik esztendőre 5000 példányban való kinyomtatását, mert „úgy esett értésére, hogy az egész országban csak két nyomdában jelent meg Kalendárium s itt e városban még mostanig is a város lakosainak e részbeni szüksége ellátva nincs”. Elkészült-e *Tóth Endre* szaktársunk a szóbanforgó naptárral, azt nem tudom, arról azonban van tudomásom, hogy

az egész országban nem két, hanem több fővárosi nyomdában jelent meg kalendárium abban az időben. Tudtommal *Bagó Márton*, *Bucsánszky Alajos*, *Landerer* és *Heckenast*, *Trattner* — *Károlyi* nyomdájában készültek kalendáriumok, ezek közül a leghíresebb volt a *Trattner* — *Károlyi* kiadásában megjelenő *Nemzeti Kalendárium*, mely az ország közigazgatási tisztviselőinek a nevét is közölte.

PÁLYÁZAT HIRDETÉSSZEDÉSRE

A *Véteszi Aladár* budapesti levélboríték- és papírneműgyár cég, áthatva a magyar könyvnyomtatás iparművészeti és egy-szersmind gyakorlatias irányban való fejlesztésének szükségességétől: havonként megismétlődő többszörös pályázatot nyit saját cége hirdetésének szedésére, amely pályázatok eredményét — természetesen a teljesen kritikán aluli munkák kizárásával — hónapról hónapra a Magyar Nyomdászati mel-lékletei sorában fogjuk bemutatni.

E pályázaton csak a Magyar Nyomdászati előfizetői vehetnek részt, illetőleg a pályadíjak csak olyanoknak adhatók ki, akik a lap rendes járatását a kiadói hivatal vagy az illető házi-pénztáros nyugtájával igazolják.

A pályázaton a legsikerültebb munkákért a szedők részére havonként kiosztásra kerülnek a következő pénzbeli jutalmak: I. díj 10.000 korona, II. díj 5000 korona, III. díj 3000 korona. Odaitételre kerül ezenfölül ugyancsak minden hónapban az első díjas szedőt foglalkoztató nyomdaintézet számára egy vándordíj, amely áll egy a vándordíjat nyert nyomdácég nevének vésetével ellátott ezüst levélborítékból. A pályadíjak minden körülmények között kiadatnak.

A pályázat mindaddig havonként megismétlődik, amíg az említett vándordíjat egy és ugyanazon nyomda háromszor egymásután vagy ötször sorrend nélkül meg nem nyeri.

A pályázati hirdetés szövege a következő:

Véteszi Aladár, levélboríték- és papírneműgyár, Budapest IV, Fővám-tér 4. Gyár: IV, Molnár-utca 33. Telefon: József 102-51, József 102-52, József 62-49. Készít kereskedelmi és ablakos borítékokat, luxuslevélpapírokat mappákban és diszdobozokban.

Nagysága: 26 ciceró magas, 37 széles. Esetleges változtatásig csakis betűöntődei anyag fölhasználása van megengedve.

A pályázat határideje minden hó 10-ike. Pályázni csak az eredeti szedéssel, jó matricával avagy stereotipiai lemezzel lehet, amely a főntebb határidőig — a pályázó nevét rejtő jelíges levél kíséretében, amely jelíget a hirdetés alá is oda kell szedni — a Világosság-nyomdának (Conti-utca 4.) beküldendő. Enyomda a nyomtatással a hónap 16-18-áig minden-estire el fog készülni, ami a szedés stb. visszavittethető.

A pályázat eldöntése minden esetben a Magyar Nyomdászati előfizetőinek lezárt borítékban, tehát titkosan való leszá-vazása útján történik, még pedig mindenkor a lap megjelenését követő hónap 5-éig. A szavazatok a Grafikus Művezetők Egyesületének elnöke: *Wóznér Ignác* címére (Erzsébet-körút 5, Athenaeum) küldendők. Az 5-ike után postára adott avagy egyéb módon beküldött szavazatok érvénytelenek.

A szavazatok összehámlását a Grafikus Művezetők Egyesületének állandó szakbizottsága végzi. A szavazások eredményét mindannyiszor a Typographiában és a Magyar Nyomdászati közöljük.

Az 1850. év november havában megismerkedett a magyar a bélyegdíjjal, vagy mint akkor mondták: a stemplivel. A kalendárium minden egyes exemplárisáért ezentúl 3 (három) pengő krajcár bélyegdíjat kellett fizetni. A cenzor urak is teljes erővel működtek. A könyvhóhérok nem értették a tréfát. Tóth Endre művezetőt például csak azért, mert az 1853. évi kalendáriumnak az államügyész előtt való bemutatásával egy kissé megkésett, az ügyészség kereset alá vonta, melynek eredményeképpen a nagyvárad kerületi főnökség 25 forint büntetésre ítélte. No de menjünk tovább és lássuk, milyen bajba keveredett Tóth Endre művezető, akinek személye egyes „gutgesinnt” városi kapacitás szemében, úgy látszik, szálkát képezett.

Anno 1852 április havának egy szép napján történt, hogy egy előre nem jelzett vizsgálat a nyomdai jövedelmek kezelésében vétkes mulasztások nyomára jött s erről jelentést is tett a városi hivatalnak. Tóth Endre művezető, aki maga sem tudott ezekről, nekilátott a régebbi számadások átvizsgálásának s ennek eredményeképpen *Barcsay István* városi tanácsnok útján vádlevelet adott be a tanácshoz, amelyben *Mezei József* ellenőrt hűtlen kezeléssel és sikkasztással vádolta meg. Az ellenőrt azonnal fölfüggesztették állásától, vagyonát pedig bírói zár alá helyezték. A hiány 749 forint 43 krajcárra rúgott. Ezután az ellenőr úr gondolván merészet s nagyot: vizsonvádat emelt Tóth Endre ellen; a szigorú vizsgálat folyamán azonban beigazolódott, hogy a művezetőnek nem volt része a

sikkasztásban, őt csupán a hivatali hanyagság és nem-törődömség terhelte, melynek oka legfőképpen „a nyomdától magán dolgai végetti gyakori eltávozása” volt. Fölületes és könnyen hívó volt. Ez sodorta a bajba. A városi tanács 1853 január 29-iki gyűlése azonban így is oly menthetetlennek találta Tóth Endre hibáját, hogy állásától azonnal fölfüggesztette és a szenvedett kár felerésének a megtérítésére kötelezte. A nyomda élére pedig — egyelőre ideiglenes minőségben — a legidősebb szöciust: *Fodor Ruben* uramat állította.

Tóth Endre kezdeményezésére 1845-ben alakult át az 1828-ban, *Tóth Ferenc* provizorsága alatt keletkezett „Könyvnyomdai Társaság” rendes alapszabálylyal bíró „Temetési költséget nyújtó, özvegyeket s árvákat segélyező pénztár”-ra, mely az átutazó szaktársakról sem feledkezett meg. A pénztár 45 pontból álló alapszabályait Tóth Endre dolgozta ki.

Az állásától megfosztott Tóth Endre művezető körülbelül tíz esztendeig szolgálta a házinyomdát s ez idő alatt becsületesen megtette a kötelességét. További sorsáról nem tesz említést forrásom (A debreceni városi nyomda története) illusztris szerzője: dr. *Csürös Ferenc*, a debreceni akadémia tudós tanára.

Tóth Endre helyébe *Fodor Ruben* lépett. Ezt fölvaltotta *Frics József*, utána jött *Ember Lajos* és ezidő szerint *Keresztessy István* a debreceni házinyomda vezetője, akinek agilitása új korszakot jelent a nyomda életében.

Leitner Pál.

Elhunyt mesterszedők emlékkiállítás

A kilenc esztendeje reánk szakadt világháború mérhetetlen gyászt hozott a magyar nyomdászcsaládra is. Ifjú esztendősek sok ezreit rabolta el a tevékeny nyomdász munkától; s vagy két-háromszáz halott, egész sereg nyomorék, sok, sok beteg, rengeteg éhező, nyomorgó, majdnem ruhátlan munkanélküli meg rokkant nyomdászember: ime a daliás idők teher számlája a mi aránylag kicsiny családjunktól.

Voltak a halottaink között olyanok is, akik a megsemmisülésberoppanásuk előtt sokat ígérő zászlóvivői voltak a tipográfiai művészetnek, s akiknek halála ennél fogva pótolhatatlan veszteség az egész magyar könyvnyomtatásra. Ilyen volt *Fekete Béla*, az Iparművészeti Iskola óradíjas tanára, a tipográfiai ornamentálás csodálatosan gyors és biztos kezű mestere, akit orosz puskagolyó sebzett halálra; *Novák Alajos*, az elsőrangú mesterszedő, kinek sokat szenvedett porhüvelye valahol Kragujevac táján nyugszik jeltelen tömegsírban; *ifj. Aigner Antal*, akinek törekeny testét egy berukkolás fáradalmi tették gyorsan halálra valóvá; *Aigner János*, aki valahol a szibériai tundrákon alussza örök álmát; de közvetve ide számítható *Mitterszky József* is, a Nyomdászati Tanműhely művezetője, az országos hírvé grafikus-technikus, valamint *Bárany Nándor*, a nagyszerű betűművész, az Iparművészeti Iskola tanára. Csupa egyénileg is kiváló, kedves, szeretetreméltó ember és pompás kolléga.

A Grafikus Művezetők Egyesülete a kegyelet szövetségét akarja meggyújtani e korán sirba roskadt kiváló nyomdásztalentumok emléke fölött, amikor elhatározta, hogy az őszi évad megnyíltával emlékkiállítást rendez a még összeszedhető munkáikból s

hátrahagyott rajzaikból megtervezeteikből. Halovánan sejtetett képe lesz ez a kiállítás annak, hogy mit is veszítettünk ezekben az ernyedetlenül munkálkodó, a művészetükért lángoló, szívárványos lelkű társainkban.

A kiállítás sikere és lehető teljessége érdekében nagyon kérjük halottaink hozzátartozóit és amarátaikat és tisztelőit, akiknek az elhunytak valamely műve van birtokukban, avagy az életrajzokat illetőleg részletesebb adatokat tudnak: szíveskedjenek *Novák László* szerkesztővel (V. Hold-utca 7, Pesti Könyvnyomda Rt.) érintkezésbe lépni, aki az illető emléktárgyak, műlapok s egyebek kollekciójának összegyűjtésével meg van bízva, s aki a tárgyak visszaszármaztatását föltétlenül garantálja.

A háborús halottak emlékkiállításával kapcsolatban, esetleg azt követőleg retrospektív kiállítást rendezünk a nyolcvanas és kilencvenes évek mestermunkáiból, főképp *Westvaleyewitch Antal*, *Bauer J. M.* és más, immár halott, régi mesterszedők műveiből. Ezekből is nagyon kérjük az anyag tekintetében való hozzájárulást, szintén *Novák* szerkesztő címére.

Azt a reményünket fejezzük ki, hogy fölhívásunknak meglesz a kívánt eredménye. Halottaink hozzátartozói azzal adóznak legméltóbban kegyeletüknek, ha mestereink birtokukban lévő műveinek rendelkezésbocsátásával előmozdítják a célunkul kitűzött szakkulturális munkálkodást. Az elhunytaknak azok a tisztelői pedig, akik ilyen mestermunkákat ereklye gyanánt őriznek — különösen, ha a nyomdászcsaládkhoz tartoznak — gondoljanak arra, hogy e munkák készítői is az általánosság szolgálatában töltötték munkás életüket, tehát az ő szellemük szerint cselekednek, ha hátrahagyott munkáikat sem zárják el a tanulni és gyönyörködni vágyók szeme elől.

Borítékunk és mellékleteink. A Magyar Nyomdászati Füzete a gyomai *Kner-nyomda* művészetének jegyében lát napvilágot. A boríték is, meg a négy első mellékletünk is Gyomán készült. E nyomda stílusa irányt jelent mind Magyarországon, mind pedig a külföldön. Sőt a külföldön talán még inkább. Decemberi füzetünkben különben behatóan foglalkoztunk a Kner-nyomda stílus-teremtő művészeinek, *Kner Imréné* és *Kozma Lajosnak* munkásságával, mostani számunk első mellékletén maga *Kner Imre* mondja el — bár csak mintegy dióhéjba foglaltan — a tipográfiai elveit, s legközelebb ugyancsak *Kner Imre* egy fölolvásásának kapcsán újabb részleteket mondhatunk el arról a csodálatos és gyönyörű szellemi processzusról, amelynek során szerény gondolatmagocskákból egy új stílus nevelkedik terebélyes, gyümölcsöt érlelő hatalmas fává.

Ötödik mellékletünk a *Gerő és Glück* levélfejpályázatának első szedői és első nyomtatói díjjal jutalmazott eredményét, a *Spitz Adolf* régi jó mesterszedőnk és *Hofbauer Károly* gépmester közös munkáját mutatja be. A pályázatról egyébként külön kis közleményben szólnunk.

Hatodik mellékletünk a *Budapesti Szobrászok Szakegyesületének* meghívópályázatáról ad mutatót. E pályázatról is külön beszámolónk nagyon.

A Magyar Nyomdászati kiadása tekintetében a mostan folyó március hónappal változás következett be. A Magyarországi Magántisztviselők Szövetsége, amely kezdettől fogva annyi buzgósággal és szeretettel gondoskodott lapunk új életrekelteréről, főntartásáról és fejlesztéséről: kilépett a kiadásra szövetkezett társaságból, s a lap mostantól fogva a friss életre kelt Grafikus Művezetők Egyesületének kizárólagos tulajdona. Talán mondanunk sem kell, hogy ez a változás nem jelenti a lap színvonalának hanyatlását, hanem éppen ellenkezőleg: a kezelés egyszerűsítése és az erők koncentrációja úján újabb, hatalmas fejlődést merünk jósolni.

Gerő és Glück levélfejpályázata február 17-én dőlt el. A színezésbeli variációkat nem számítva, beérkezett összesen 18 szedés vagy rajz dolgában eltérő munka. Az I. szedésdíjat *Spitz Adolf* nyerte el (Pester Lloyd nyomdája), a másodikat *Sonnenschein Miksa* (Világosság). A nyomtatási díjak elseje *Hofbauer Károly* lett (Pester Lloyd), másodikika pedig *Keller József* (Pápai Ernő nyomdája). Az elsődíjas pályaművet mellékleteink között mutatjuk be, a többiek közül pedig lapunk bensejében, fotocinkográfiai kicsinyítésben adunk mutatót.

Apfel Sándor kollégánk, a Thalia-nyomda merkantilisz szedője nagy csomó keruza-, toll- meg szénrajzot s ezenfölül néhány rézkarcot meg akvarellt mutatott be szakbizottságunknak. A jobbara aktszerű dolgokból álló kollekciónak meglepően szép fejlődöttséget mutat, annál meglepőbbet, mert tudunkkal Apfel Sándornak kenyérkereső munkája miatt viszonylag csak igen kevés ideig, talán másfél esztendeig volt alkalmá ahhoz, hogy az Iparművészeti Iskola esti tanfolyamát látogassa. Biztosra vesszük, hogy kellő kitartást — és talán otium dignitást is — föltételezve, Apfel kollégánk még számottevő eredményeket érhet el a művészi munka terén. Két rézkarcát, a „Nyomorúság dombja” és a „Vajdahunyd vára” címűt, e füzetünkben autotípiai kicsinyítéssel be is mutatjuk.

Szakelőadások. A Grafikus Művezetők Egyesületében *Müller Sándor* mesterszedő „A nyomdászatról általánosságban” címen tartott bevezető előadást február 25-én, vasárnap délelőtt a nyomdai és rokonipari tanulók részére. Az előadó kifejtette, hogy mi mindent kell a tanulónak megtanulnia, hogy majdan használható, jó munkás váljék belőle. A nyomdai és rokonszakmabeli munkás tudása nem merülhet ki abban, hogy szorosan vett szakmáját értse; szükséges, hogy azokat a foglalkozási ágakat is ismerje legalább, melyek összefüggésben vannak a saját munkakörével. Mindezeket a tudnivalókat módjuk lesz a tanulónak az egyesület jóvoltából elsajátítani, ha az ezután rendszeresen rendezendő előadásokra pontosan eljárnak. A tanulságos előadásért a többiek megbízásából két tanuló is köszönetet mondott, megígérve, hogy az előadásokat szorgalmasan fogják látogatni — Március 11-én elkövetkezett a tanulónak szóló második előadás is, amely a különféle nyomtatási technikákról szólt. Az Egyetemi Nyomda művezetője, *Schopp János* tartotta. Elmagyarázta az ifjaknak, hogy miként csoportosítják a nyomtatóeljárásokat a forma képének minőségére szerint magas-, sík- és mélynyom-

atásúakra, s melyek e csoportoknak legjobban kimagasló és legjellemzőbb képviselői; vagyis: a magasnyomtatásra nézve a tipográfia, a síknyomtatás tekintetében a litográfia és a mélynyomtatást illetően a rézmetszés. Ezeket az eljárásokat is, meg eredeti formarészletekben is bemutatta. Előadás után az ifjak megszemléltek az egyesületben éppen rendelkezésre álló francia tipográfiai munkák gyűjteményét. h. n.

Jubileumok. A Grafikus Művezetők Egyesületének alelnöke, *Schlesinger Lipót* huszonötéztendősi művezetői jubileumát ünnepelte március 7-én a Községi Nyomda személyzete. Hegedűs Mihály vezérigazgató nagyon megleghangú beszéddel üdvözölte a még mindig egyszerű erőben levő jubilánst s kijelentette, hogy az igazgatóság a maga részéről való ünneplést főntartja a legközelebbi közgyűléséig. Révész Zsigmond a nyomdászszervezet nevében hajtotta meg zászlaját az ünnepezt személye előtt, Wözner Ignác, a Grafikus Művezetők Egyesületének elnöke pedig a művezető kollégák üdvözlését tolmácsolta. *Schlesinger Lipót* 1868-ban született a nógrádmegyei Karancsberényben. Gutenberg nemes művészetének mestériumaiba a salgótarjáni Friedler Armin-féle nyomdában avatták be. 1885-ben Budapestre kerülve, a Schlenker és Kovács-, majd a Hamburger és Birkholz-, az Athenaeum-, a Vörösmarty- és a Kosmos-nyomdákból dolgozott; az utóbbi officinából került a Községi Nyomdához művezetőnek. E minőségében igen népszerű lett mindenfelé. Társadalmi téren is kivette részét a munkából. A Grafikus Művezetők Egyesületének alapítótagja volt, s — mint említettük — jelenleg is alelnöke. A Grafikus Művezetők Társaságának pedig huzamosabb ideig volt az elnöke. 1914-ben — a háború előtt — egy kis füzete jelent meg a tanoncnevelésről.

Schlesinger Lipót.

Gelléri Mihálynak, a Magyar Nyomdászok Evkönyve 1894—1896-iki évfolyamai szerkesztőjének február havában volt meg az ötvenéztendősi jubileuma. Szegváron született 1861-ben, a szegedi Bába-nyomdában tanult, s 1880-tól a Pesti Könyvnyomdának volt a korrektora, majd revizora. 1896-tól jó ideig önálló volt, míg betegsége a rokkantállományba nem kényszerítette. Fiatalabb korában gyakran írt a Typographiába, a Nyomdászok Közönyébe, a Magyar Nyomdászok és a Grafikai Szemlebe. Egy időben az Önképzőkör könyvtárosa, majd a Szakkör agilis és közbecsülésben állott titkára volt.

A budavári Egyetemi Nyomda személyzetének is megvolt a maga kis jubileuma. Február 26-án ünnepezték *Ilauszki Sámuel*, *Scheiring Ferenc*, *Gerbacsich Ferenc*, *Schuder Lörcinc*, *özvegy Hollner Nándorné*, *Ilauszki Sámuelné* és *Maksa Agostonné* ottani munkástársaink a nyomdában töltött huszonéztendősi munkásságuk jubileumát. Az intézet vezetősége részéről *Forgács József Károly* igazgató és *Tóth Gyula dr.* aligazgató üdvözölték őket.

Gelléri Mihály.

Festészetéről és képekről címen ritka érdekességű és másfél órán át tartó előadást tartott *Gerő Ödön* a Korrektorkör és a Hírlapszedők Köre rendezésében. A jeles és minden tekintetben rokonszenves író az alaposan képzett szakember tökéletes biztosságával kezelte a tárgyat, úgy hogy szinte meglepetéseként halottak a megállapításai. Nehéz földadat volna olyan beszámoló adnunk, amely az előadás részletezésével akarna fogalmat nyújtani magáról az egészről. Azért csak általánosságban jegyezzük meg, hogy nem ártana, ha az arra hivatott szakmai körök alkalmat keresnének rá, hogy ez a föltétlenül abszolút becsű és kiváló értékességű előadás megismétlődjék. Hogy mégis mondjunk valamit az előadáson hallottakról is, megemlíthetjük a különféle *izmusokról* mondottakat, amelyek a mi számunkra talán éppen most érdekesebbek is lehetnek, amikor a grafikai irányokról több szó esik köztünk a megszokottnál. Az előadó sorra vette a letűnt és élő irányokat. Nem foglalt egyik mellett és egyik ellen sem állást, hanem az objektív esztétikus és műértő szakavatottságával figyelmeztetett bennünket a művészet irányokkal szemben való állásfoglalásunkban az óvatosságra. Ő a maga részéről — úgymond — igyekezett minden művészetirányt meg-

érteni, ha mégannyira kisebbségre szorított is talán az illető irányok híveinek a száma. Aki a művészetet méltó módon akarja értékelni, annak nem azt kell tekintenie, hogy az alkotó művész milyen táborban szolgál, hanem hogy a munkája tartalmaz-e olyan értékeket, amelyek biztosítják számára a művészeti szint tisztességét. Bármilyen irány szolgáltatában tudjuk is a művészt, ne nevéssük és ne gúnyoljuk ki a munkáit, hanem igyekezzünk azokat megérteni. Mert tartozzék valaki ehhez vagy ahhoz az irányhoz, ha nagyot és szépet tud alkotni, akkor jussa van a művészt megillető tiszteletre és figyelemre. Rendkívül érdekes és figyelemreméltó volt az a hasonlat is, amelyet a művésztől és a kritikusokról hallottunk. A művészetek fejlődésével és tökéletesedésével megjelent kritikusok ellen most is, régen is hangzottak el rossz vélemények. Pedig ez igazságtalan állásfoglalás, mert a művészet fejlődése sohasem mondhat le a kritikáról. Az előadó a művész és a kritikus közt olyan viszonyt lát, mint amilyen a természet és a természettudós közt van. A természet épít és alkot, a természettudós pedig megállapítja a természet munkájából azt, amit meglát vagy észrevesz. A legnagyobb művész sem mondhatja tehát, hogy aki maga nem alkot, az nem is ért hozzá. Az előadó aligha gondolt rá, hogy ez a megállapítás nemcsak frappáns, hanem a grafikai iparban időszzerű is. sz.

A helyes hangsúly nagyon fontos követelmény valamely nyomtatvány előállításánál, amit legjobban igazol a bemutatott két példa. Egy newyorki rendelőnek szüksége volt különböző alkoholmentes italokhoz való címkékre. Az írott kézirat szövege

ami csak természetes követelmény szobrászemberek között. A pályázati föltételek két díjat biztosítottak. Az egyik húszkoronás, a másik pedig tízkoronás aranyat juttatott a szerencsés nyerőnek. A pályázaton csak a szakmához tartozók vehettek részt, amibe persze sem nekünk nem lehet beleszólásunk, sem mások nem emelhetnek ellene kifogást. Egészen más kérdés aztán, hogy az eredményesség szempontjából helyes volt-e ez az intézkedés. A beérkezett munkák ugyanis csaknem kivétel nélkül szobrászati dekoratív elemekkel igyekeztek boldogulni, ami a grafikai követelményekkel csak ügyyel-bajjal egyeztethető össze. És ha összeegyeztethető is, az összeegyeztetés munkája is inkább megfelel a grafikus föladatának, mint a szobrászénak. Az eredmény mindazáltal sokkal jobb, mint amelyet várni lehetett. A húszkoronás arannyal jutalmazott munka ugyanis meglehetősen adag grafikus-érzékre vall, a második díj nyertese pedig ugyancsak tanulmányozhatta a szakszerű meghívókat, ha nem is annyi sikerrel, mint az elsődíjas munka készítője. Ezeket a megállapításokat olvasóink is ellenőrizhetik a mellékletként közölt négy pályamunkán. A beküldöttek általában föltűntek a szobrászati motívumok és a kétségbeeséssel rosszul rajzolt betűk. A szöveg elrendezése arannyal nem volt kielégítő, hogy még az első díjat nyert munkán is utólagos korrigálásra volt szükség. Végül még csak azt jegyezzük meg, hogy a húszkoronás aranyat egyik munkánélküli szobrász nyerte meg, amely a díj átvételekor éppen húszezer koronát reprezentált... Húszkoronás arany! És tízkoronás arany! Ó, boldogságos, álomnak tetsző és örökszép, délibábos békeidők!... sz.

R Y E
TASTE FLAVOR NO. 1
The flavor in this package is made with TAX PAID ALCOHOL and the use of the same in other than non-alcoholic beverage is PROHIBITED by LAW.
SCHREIBER'S CHEMICAL LABORATORY
112 JOHN ST. NEW YORK, N. Y.

1. példa

R Y E
TASTE FLAVOR NO. 1
The flavor in this package is made with TAX PAID ALCOHOL and the use of the same in other than non-alcoholic beverages is PROHIBITED by LAW.
SCHREIBER'S CHEMICAL LABORATORY
112 JOHN STREET NEW YORK, N. Y.

2. példa

a különböző címkéknél azonos volt, csupán az első sor lett mutálva. Távollétemben segítős — harmadrendű munkás — az 1. példán bemutatott szedést készítette, amelynek próbaleányomatát a rendelő mint teljesen hasznavehetetlent, áthúzva küldötte vissza. Szükségcsnek tartom megjegyezni, hogy a milliméterre pontos méretet megadta a megrendelő, úgy hogy e tekintetben kötvé volt a kezünk. A rendelő által elfogadott helyes szöveg megoldást mutatja be a 2. példa. Ez a gyakorlati életből vett eset is igazolja, hogy mit lehet valamely munkából csinálni egy kis gondolkodás árán, anélkül, hogy annak technikai előállítására több időt igényelne, mert hiszen kétségtelen, hogy a helyes megoldás szedése nem igényelhetett több időt, mint az 1. példáé. g.

A budapesti szobrászok szakegyesülete abból az alkalomból, hogy a szervezet harmincesztendő jubileumi közgyűlését tartja, igen figyelemreméltó pályázatot hirdetett közgyűlési meg-hívóra. A pályázatoknak rajzos megoldásúaknak kellett lenniök,

A hangzóváltozások a magyar helyesírásban úgyszólván a mindennapi esetek közé tartoznak. És minden gyakoriságuk mellett is az a helyzet, hogy nemcsak a legtöbb ember nincsen velük egészen tisztában, hanem bennünket nyomdászokat is igen gyakran meglepésztene és helytelenések elkövetésére csábítanak. Sajnos, nálunk sem egységes helyesírás nincsen, sem pedig *Fachmitteilungenben* nem teheljük szóvá az ilyen gyakorlati kérdéseket. Szaklapjainknak tehát figyelembe kell venniök ezt a szerencsétlen helyzetet és helyet kell szorítaniök itt-ott az ilyen természetű rövidebb vagy hosszabb szakmai értekezéseknek is, bármilyen szűk térre szorítottok is az érdeklődök száma. Az említett hangzóváltozások esetek közül csak egy-kettőt kell szóvátennünk, hogy az egész kérdést tisztázzuk. Jó szakemberek is kifogást emelnek az ilyen helyesírás ellen: *Marcónak, Chicagóban*. Rendszen azzal érvelnek, hogy vagy írjuk az ilyen szavakat egészen magyarosan, vagy egészen idegen írásmóddal. Pedig ez az észre-

ÜZLETÁTHELYEZÉS!

A
FREUND-BARÁT-jéle
papírnagykereskedés és
grafikai szaküzlet
irodáit és raktárait
november havában
áthelyezte

TELEFON
82-35

V, Akadémia-utca 3 alá

vétel egyáltalán nem helytálló. Az idegen szóhoz fűzött magyar rag ugyanis hangzóváltozást idéz elő, éppen úgy, mint a magyar szavakhoz fűzött ragok. Igy: *Balla, Ballának, Petrarca, Petrarcanak, Marco, Marcónak, Chicago, Chicagóban*. Talán nincsen szükségünk több példára, hogy a kérdés mindannyiunk előtt tisztán álljon. Csak annyit jegyzünk meg, hogy ezt a szabályt nemcsak az említett szavaknál kell tiszteletben tartanunk. Különösen újságokban olvashatunk ilyesmiket: *Internacionáleban, megélhetéseért*. Ez is helytelen. A főnti szabályt kell ilyenkor is alkalmaznunk: *Internacionáléban, megélhetéséért*. Nagyon célirányos volna, ha az ilyen észrevételeket olyankor is közölnék egymással, amikor nem éppen erről van szó. A mai mostoha viszonyok között ugyanis nem olvashatunk el mindent, amire szükségünk van. Azelőtt semmi akadály sem volt a szakirodalom széleskörű terjesztésének, ma azonban hiába írnak meg valamit a szakírók: a nagy többség nem vesz tudomást a legszükségesebb figyelmeztetésekről sem. Ez meg is látszik a nyomtatványokon, elsősorban pedig a sebtében készülő újságokon. 52.

A Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesülete, mint multhavi füzetünkben említettük, új kalkulációs rendszert léptetett életbe, alapárral meg úgynevezett szorzószámmal. Ezt a szorzószámot március havára 140-re emelték (a februári 115-ről). A 10 koronás árral szignált könyvek ára ennél fogva 1400 korona.

Az **Állami Nyomda** a friss költségvetésben 537 millió korona bevétellel és 530 millió kiadással szerepel. A valóságban azonban üzleti deficit van, mert a természetbeni ellátás költsége 14 millió korona. Ennek beszámításával a személyi kiadások összege 25 millió korona. Ebből 3,725.000 korona a főigyelembizottság költsége, vagyis az ellenőrzés az adminisztráció 15 százalékába kerül.

Kiállítások. A Nemzeti Szalonban február második felében a Céhbeliek kiállítása volt soron. „Petőfi-kiállítás”-nak is nevezték, de ezt a nevet csak igen kevés vonatkozásában érdemelte ki. Petőfi mindent átfogó, hatalmas szellemét a Szalon falai között nem igen éreztük. Még *Jaschik Álmosnak és Nagy Sándornak* kétségtelenül igen szép illusztrációi és vízfestményei hozták talán legközelebb a költő alakját. De csak a mesemondó és szerelmes Petőfiét. A különben igen gazdag és értékes tárlat katalógusába Nagy Sándor cikket is írt, amelyben valami individuális-írái művészetnek az eljövételét jósolja. — Ugyancsak a Nemzeti Szalonban március havában Faragó Géza, Röck Károly és Moiret Ödön műveinek kiállítását láthattuk. Közülök nyomdász körökben *Faragó Géza* a legismertebb, kinek színes plakátjait évek óta

láthatjuk az utca során. Mostani bemutatkozása alkalmával egyébirányú talentumait is elárulja. *Röck Károly* szibériai fogságából festett mélabús képeket, *Moiret Ödön*, a szobrászművész pedig ügyes rajzok hosszú sorozatával lepte meg a közönséget. — A vaciutcai Belvedereben e hónap elején *Révész-Ferryman Ferenc* kiállítása volt látható. A híres angol grafikusművész Brangwyn tanítványa; „stencil”-jei (mechanikai úton sokszorosított s aztán kézzel kifestett műlapok) nagy érdeklődést keltenek. — A Hárisközi Helikonban a bécsi „*Hagenbund*” nevű művészi szövetség állított ki részben expresszionista, részben japanisztikus grafikusműveket. — *Major Henrik*, a kitűnő karikatúrista és illusztrátor most Hágában szerez megbecsülést a magyar művészetnek. Ezúttal mint java fajsúlyú festőművész mutatkozott be, s a német-alföldi kritika a legteljesebb elismeréssel fogadta.

Bambuszpapiros. A gyorsan növekvő bambuszféléket igen könnyű a papirosgyártás céljaira fölhasználni. A belőlük nyert papiros mennyisége az 50⁰/o-ot is meghaladja. Bambuszpapiros előállításával foglalkozó speciális gyárak vannak már Kínában, Jáva és Jamaika szigetein és újabban a francia Tonking gyarmaton.

Betiltások, kitiltások. A Világosság-nyomdában megjelent „Földmunkások Naptára”-t még január havában betiltották bizonyos fejlécek, könyvdiszkek, műtűyrékek miatt. Februárban aztán sorra került a „Népszava-Naptár” is, amelyben szintén benne volt e műtűyrékek egy része. Betiltották a Bárd-nyomdában megjelent „Pesti Tűkör”-t is. — A bécsi Elbemühl kiadásában megjelent „Európa Ismeretterjesztő Könyvtár”, illetőleg „Európa-Könyvtár” füzeteitől a postai szállítási jogot megvonták. Éppen úgy *Varga Jenőnek* Párisban, a „L'Humanité” című napilap kiadásában megjelent „La dictature du prolétariat” című könyvétől, valamint a bécsi „Die Muskete” című élelaptól is. — Mindezekkel szemben a „Világ” utcai terjesztését megengedték április 30-áig.

Szerkesztői üzenet. *B. J., Budapest.* Nem tévedtünk. Az úgynevezett „szakirányú nyomdásztanoncoktatás”-ban szakembereknek semmi részük sincsen, ami meg is látszik a legeslegújabb nyomdászgeneráció kiképzésén. Azelőtt — néhány esztendőn át — kiváló mesterszedők és gépmesterek is oktatták a nyomdásztanulókat, még pedig jelentékeny részben gyakorlatilag, vázlatkészítéssel, festékkveréssel, sőt nyomtatási próbák útján is, mert hiszen az intézménynek a szaküzletek jóvólából sok minden állott rendelkezésére, még gyorsajtó is. (Ezt azóta már valószínűleg megette a rozsdá.) A tanácsköztársaság bukása után a szakembereket eltávolították az iskolából.

Hivatalos közlemények

EGYESÜLETI HELYSÉG: VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 49. (ÚJSÁGKIADÓK OTTHONA.)
ELNÖKSÉG: VII, ERZSÉBET-KÖRÚT 5. SZÁM (ATHENAEUM). TELEFON: JÓZSEF 13-91.

Választmányi ülés. (1923 március 18. Elnök: *Wózner Ignác*.) Elnök megnyitójában üdvözli Schlesinger Lipót alelnököt művezetői működésének huszonötödik évfordulója alkalmából, kiemelve a fáradhatatlan tevékenységet, melyet a Grafikus Művezetők Egyesülete körül mindig kifejtett. Schlesinger Lipót kéréssetlen szavakban mond köszönetet a kedves megemlékezésért, s ez alkalomból 2000 koronát adományoz a Magyar Nyomdászat alapja javára. — *Novák László* szerkesztő a tanoncok részére egy a szabad természetben megtartandó előadás terveit vázolja a természetadta színek összehatásáról. — Pénztáros és ellenőr jelentését a választmány tudomásul vette. — Taglétszám januárban 165 (új 26), februárban 170 (új 5). — A Magyar Nyomdászat március 1-től kezdődőleg ismét a Grafikus Művezetők Egyesülete tulajdonába ment át. A Magyarországi Magántisztviselők Szövetségétől való átvételt egy négytagú bizottság végzi. A lap felelős kiadója *Uitz Kornél* lett. — A választmány köszönetét fejezte ki a sikerült ismerkedési estély rendezőinek és a közreműködő művészeknek a díjtalan s élvezetes előadásukért. — Az Újságkiadó Tisztviselők árvaalapja javára a választmány 5000 koronát szavazott meg. — *Vérsesi Aladár* levélborítékgyáros levélfejpályázat kiírására kéri föl az egyesületet. (Lásd lapunk 40. oldalán.) — *Novák László* az elhunyt mesterszedők összegyűjtendő munkáiból nyomtatványkiállítás rendezését javasolja. E nyomtatványok összegyűjtésére a választmány föl hívást bocsát ki. (U. K.)

Kiadóhivatali üzenetek. Fölkérjük t. Olvasóinkat, kiknek az elszakított országrészekben oly nyomdászmestereik vannak, kik a nyomdászat fejlesztése körül szívesen közreműködnek, hogy az illetők közelebbi címeit a kiadóhivatalra tudatni sziveskedjenek. — *Jászberényi.* A Magyar Nyomdászatra előfizetel bárki, függetlenül attól, hogy tagja-e az egyesületnek vagy sem.

Felelős szerkesztő: JANOVITS FERENC
Társzerkesztő: NOVÁK LÁSZLÓ

Kiadótulajdonos:
A GRAFIKUS MŰVEZETŐK EGYESÜLETE
Felelős kiadó: UITZ KORNÉL

Szerkesztőség:
BUDAPEST V, CSÁKY-UTCA 15. I. EMELET 5. SZÁM

Kiadóhivatal:
BUDAPEST VII, MIKSA-UTCA 4-6 (ATHENAEUM)

A „VILÁGOSSÁG” KÖNYVNYOMDA RT. NYOMÁSA
Műszaki igazgató: Deutch D.

A Magyar Nyomdászat előfizetési ára: Negyed évre 400 korona. Egyes szám 150 korona. A munkásszervezetek és a MMSz tagjainak: Negyed évre 250 korona. Egyes szám 100 korona.

GROSZ ÉS KALLÓS

MAGYAR
NYOMDÁSZAT

KÉPVISELETEK: JULIUS KLINKHARDT, LEIPZIG
BETŰÖNTŐDE ÉS RÉZLENIAGYÁR □ SÄCHSISCHE
KARTONAGEN-MASCHINEN A.-G. □ CHR. HOST-
MANN-STEINBERG FESTÉKGYÁR, CELLE-HAN-
NOVER □ BLEICHEREI, FÄRBEREI U APPRETUR-
ANST. A.-G. STUTTGART □ PAPIRGYÁRI RAKTÁR
KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTEKEK, BRONZOK,
MÁSER-LEMEZEK, MINDENFÉLE KÖNYVNYOM-
DAI ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI CIKKEK RAKTÁRA

GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST, V. KER., NÁDOR-UTCA 29. SZÁM. TELEFON 49-31

Gépjavításokat, gépszereleket, gép-
átalakításokat és transzmisszióberende-
zéseket szakszerűen és pontosan eszkö-
zöl. Gyorssajtók, rotációs gépek és a
rokonszakmabeli gépek teljes javítását
és szerelését vállalja. Gyárt: golyós
csapágyrendszerű amerikai tégelysajtót,
kerekes vágógépet, lemezollót, perforá-
lót kéz- és lábajtásra, sarokgömbölyi-
tőt, stockprést, úgyszintén tollvonalzó-
gépet 100—120 centiméter nagyságban.
Allandóan raktáron új és használt
szakmabeli gépek. Mindenféle használt
szakmabeli gépeket vesz és becserél

KLEIN ERNŐ GÉPMŰHELYE

BUDAPEST VII. ISTVÁN-ÚT 4
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 72-39
ALAPITVA AZ 1910.ÉK ÉVBEN

Autogénhegesztés

Hans Wunder G. m. b. H., Berlin
kő- és könyvnyomdai festékek, hencse- és hengeranyaggyár;

*Maschinenfabrik Kempewerk,
Nürnberg* tömölődei és kémigráfiai gépek és szer-
számok gyára;

A. Laue & Co., Berlin csiszolt horgany-, alu-
minium-, vörös- és sárgarézlemez gyára maratás, vésés
és sajtózási célra;

Herrmann & Karig, Wien számozógépek és
készülékek, fűző- és lyukasztógépek gyára

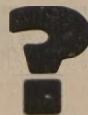
MAGYARORSZÁGI
KÉPVISELŐJE

GOLDSTEIN A. UTÓDA

GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST VII. KAZINCZY-UTCA 32
TELEFON: JÓZSEF 123-95

**GÉPRE
BETŰRE
FESTÉKRE**

vagy egyéb anyagra van szüksége

KÉRJEN AJÁNLATOT AZ

”UNIVERSAL” GRAFIKAI SZAK-
ÜZLET RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL

BUDAPEST VIII. RAKÓCZI TÉR 2. SZÁM. (BEJÁRAT
A SALÉTRÓM-UTCABÓL.) TELEFON: JÓZSEF 48-12

"IMPORT"

PAPÍRKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VI, NAGYMEZŐ-UTCA 26
TELEFON 163-45

*Mindennemű
famentes, színes, okmány-, könyv-, nyomó- és
födélpapírok nagy raktára*

MINDEN
MŰVEZETŐ
GÉPMESTER
SZEDŐ

AZ

ATHENAEUM

OLCSÓ
KIADVÁNYAIT
OLVASSA

KAPHATÓK MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBEN S EL-
ÁRUSÍTÓNÁL. KÉRÉSRE ÁRJEGYZÉK IS KAPHATÓ

HARTMANN VILMOS PAPÍRKERESKEDELMI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI. KERÜLET, EÖTVÖS-UTCA 9. SZÁM

*

Képviseletek:

*Leykam-Josefsthali Rt * Pitteni Papírgyár Rt * Heinrichsthal Papírgyári Rt
Roeder Gusztáv és Tsa * Rózsahegyi Cellulóze- és Papírgyár Rt*

*

Raktáron tart mindennemű papírmínőségeket

HAYNALD PAPÍRKERESKEDELMI RT

H. H. ULLSTEIN, LEIPZIG MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE

BUDAPEST
BÁLVÁNY-UTCA 15

TELEFON: 45-33

*Allandó raktár
mindenféle nyomó-, író-, csomagolópapírokban és le-
mezekben, bankposta- és borítópapírok különlegessége*

GEBRÜDER SCHMIDT

G. m. b. H.
FRANKFURT a/M.
BERLIN

KÖNYOMDAI ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRÁNAK
MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELETE ÉS RAKTÁRA

FREUND-BARÁT-FÉLE

PAPÍRNAGYKERESKEDÉS ÉS GRAFIKAI SZAKÜZLET
BUDAPEST V, AKADÉMIA-UTCA 3. TELEFONSZÁM: 82-35

STEYRERMÜHL PAPIRGYÁR

Magyarországi vezérképviselete és lerakata

Freund-Barát-féle papírnagykereskedés és grafikai szaküzlet

*Budapest V, Akadémia-utca 3
Telefon 82-35*

Különlegesség: műnyomó-, kromo-, másoló-, rajz-, flór- és famentes papirosban. Allandó nagy raktár

Nyomdai üzemek és azok alkalmazottjai 20%
engedményt élveznek. — Bármily szerkezetű
ZSEB-, FALI- és VILLANYÓRÁKAT
javít. — Üzemi órák karbantartását vállalja
Ébert Dezso műszerész- és órajavító műhelye.
Budapest, VII. kerület, Dob-utca 14. szám.

Hengeranyag, hengeröntés

A leglobbat, a legolcsóbban és leggyorsabban

GÖDINGER BELA HENGERÖNTŐDEJE ÉS HENGER-
ANYAGGYÁRA, BUDAPEST VIII, TANCSICS-UTCA 7
TELEFONHÍVÓ: JÓZSEF 13-41

TELEFON: J. 6-35. SÜRGÖNYCÍM: BERGWIRT BUDAPEST

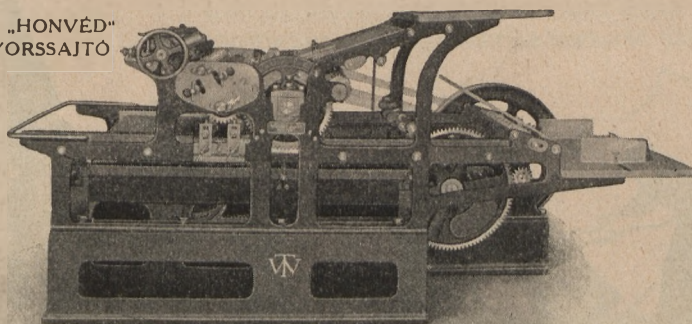
BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDAI
FESTÉK- ÉS HENGERANYAGGYÁR

BUDAPEST
IX, MÁRTON-UTCA 19

M. KIR. POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI SZÁMLA SZÁMA 23244
GIROSZÁMLA A MAGYAR ÁLTALANOS HITELBANKNÁL

„HONVÉD”
GYORSSAJTÓ

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TÁVIRATI CÍM: WÖRNER GÉPGYÁR BUDAPEST TELEFONSZÁM: 14-69 ÉS 61-90
V, VÁCI-ÚT 48
NYOMDAGÉPEK OSZTÁLYA

Raktárról szállít: görgő- és vasúti rendszerű gyorsajtókat, tégelysajtókat könyomdai kézi-
sajtókat, papírvágó gépeket, lemezollókat és a többit. Vállal bármely a szakmába vágó javítást

HORVÁT LAJOS GRAFIKAI SZAKÜZLETE RT

BUDAPEST
IRODA ÉS RAKTÁR: VII, ARENA-ÚT 80
TELEFON: JÓZSEF 32-03
GÉPGYÁR:
III, FÉNYES ELEK-UTCA 4
TELEFON: 121-38

*

Vállalja teljes berendezések szállítását, úgyszintén
gépeknek garancia melletti javítását

VÉRTESI ALADÁR

BUDAPEST IV, FÓVAM-TÉR 4
GYÁR: IV, MOLNAR-UTCA 33

TELEFON:
JÓZSEF 102-51, JÓZSEF 102-52,
JÓZSEF 62-49

LEVÉLBORÍTÉK- ÉS PAPÍRNEMÜGYÁR

TELEFONHÍVÓ: JÓZSEF 23-16

BUDAPEST VII, HERNÁD-UTCA 28

Grafikai szaküzlet, gépjacító műhely, könyvnyomdai, könyvkötészeti stb. cikkek árusítása

Hívásra
szerelőt azonnal
küldünk

GERŐ ÉS GLÜCK

***Akár hosszú van, akár brossz,
nálunk papírt olcsón vesz!***

**Telefon:
József
126-54**

TELEFON :

95-66

**BALOG IMRE
PAPÍR- ÉS LEMEZRAKTÁRA**

BUDAPEST
V, HONVÉD-UTCA

4

IRODAI ÉS NYOMDAI PAPIROK,
KARTONOK ÉS LEMEZEK. KÜLÖN-
LEGESSEGEK MINDENFÉLE SZÍNES
BORÍTÓPAPÍROKBAN (BUNT), VA-
LAMINT PHANTASIE-PAPÍROKBAN,
ÜGYSZINTÉN FENYLEMEZEKBE

TANZER MIKSA GRAFIKAI SZAKÜZLET

TELEFON: JÓZSEF 106-31 **BUDAPEST** VII, AKÁCFA-UTCA 50

GERŐ ÉS GLÜCK

BUDAPEST VII, HERNÁD-UTCA 28

GRAFIKAI SZAKÜZLET

GÉPJAVÍTÓ MŰHELY

TELEFON JÓZSEF 23-16

BUDAPEST,

ELSŐ SZEDÉSI PÁLYADÍJ, NYERTESE SPITZ ADOLF
ELSŐ NYOMTATÁSI PÁLYADÍJ, NYERTESE HOFBAUER KÁROLY

SELYEMERNYŐK

CSILLÁROK, FÜGGÖNYÖK,
ÁGY- ÉS ASZTALTERI-
TŐK, DÍSZPÁRNÁK,
VALAMINT MIN-
DENFÉLE LAKBE-
RENDEZÉSI DÍSZ-
TÁRGYAK ÉS
BŐRDÍSZMŰ-
MUNKÁK

*
TANNENBAUM BLANKA
IPARMŰVÉSZETI
MŰTERME

VII, AKÁCFA-UTCA 39, IV. 3 (LIFT)

A KÜLFÖLDI EGYETEMEK MAGYAR ZSIDÓ HALLGATÓINAK
ÉS A BUDAPESTI ZSIDÓ EGYETEMI ÉS FŐISKOLAI
HALLGATÓK „OMIKE MENSA ACADEMICÁ“-JÁNAK SEGÉ-
LYEZÉSÉRE AZ OMIKE (ORSZ. MAGY. IZR. KÖZMŰVELŐ-
DÉSI EGYESÜLET) ÉS A KÖZPONTI ZSIDÓ DIÁKSEGÍTŐ
BIZOTTSÁG 1923. ÁPRILIS 15-ÉN, VASÁRNAPON, ESTE 1/2, 10
ÓRAKOR A FŐVÁROSI VIGADÓ ÖSSZES TERMEIBEN
NAGY MŰVÉSZHANGVERSENYT
RENDEZ. A HANGVERSENYT A

MENSA-BÁL

KÖVETI. A HANGVERSENYEN
A LEGKIVÁLÓBB MŰVÉSZEK ÉS MŰVÉSZNÓK VESZNEK
RÉSZT.

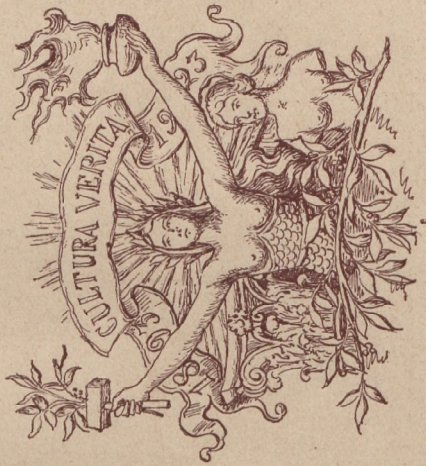
*A hangverseny alatt a terem ajtai zárva lesznek. — Megjelenés estélyi ruhában.
Személyjegy ára 2400 korona és a vigalmi adó (összesen 3000 korona).
Tekintettel a nemes célra, felülfizetéseket nagyon kérünk és hirtapilag nyugtázunk.
Jegyek csakis a meghívó előmutatása mellett az Omike központi irodájában
(VIII., Rákóczi-út 17) és a Fodor-féle hangversenyirodában (Váci-utca 1. könyv-
kereskedés) egész napon át kaphatók.*

Az I. díjjal (20 koronás arany) jutalmazott munka.

Mutató a Budapesti Szobrászok Szakegyletének meghívópályázatáról

Dicséretet nyert munka.

Dicséretet nyert munka.

A II. díjjal (10 koronás arany) jutalmazott munka.

ATHENAEUM

IRODALMI ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNYTÁRSULAT

VERLAGS- UND DRUCKEREI
ACTIENGESELLSCHAFT

SOCIÉTÉ ANONYME
EDITRICE ET IMPRIMERIE

PUBLISHING AND PRINTING
ESTABLISHMENT LIMITED

ALAPÍTTATOTT: 1868.

TÁVIRATI CÍM-TELEGRAMMES:

FONDÉE EN: 1868.

ATHENAEUM, BUDAPEST.

Budapest,.....

VII., Erzsébet-körút 5-7.

PHILIPPE
PERDRIX

APO

SOCIÉTÉ ANON
EDITRICE ET IMPR
PUBLISHING AND PR
ESTABLISHMENT LI

IRODALMI ÉS NYOMDAI
RÉSZVÉNYTÁRSULAT
VERLAGS- UND DRUCKEREI
ACTIENGESellschaft

FONDER N. 188

TAVARATI CIM-TERLEGHAMES
ATHENAKUM BUDAPEST.

ALAPITATOTT: 1882

Budapest,
VII. Erzsébet-körút 5.

CH. L.
PHILIPPE

PERDRIX
APÓ

AZ ATHENAEUM
KIADÁSA

TELEFON 28-69

Németh István
papírhulladék-
kereskedése

BUDAPEST VI, PETNEHÁZY-UTCA 59. SZÁM
(SAJÁT TELEPE). VESZ MINDENFÉLE IRODAI
SELEJTPAPIROSOkat ÉS MAKULATÚRÁT

TELEFON 46-08

KAST ÉS EHINGER

G. M. B. H.
NYOMDAFESTÉKGYÁR MAGYARORSZÁGI FIÓKTELEPE
BUDAPEST IV, FERENCIEK TERE 4

GYÁRAK:
WIEN, STUTTGART, NEWYORK
ÁLLANDÓAN
NAGY RAKTÁR ELSŐRENDŰ FEKETE
ÉS SZÍNES FESTÉKEKBEN
KÜLÖNLEGESSÉGÜNK: HÁROMSZÍNFESTÉKEK

Merkur
papír-
és papírárukereskedelmi rt
gyári raktár

Budapest VII, Dohány-utca 36
Telefonszám: József 76-86
Ügyvezető igazgató:
Stalla Lajos

✿
Állandó raktár
különbféle legfinomabb író-, nyomó-,
stb. papírokban

Telefon: József 112-05
Sürgőny cím: Földboríték
Postatakarékpénztári szám: 30331
Földmár Sándor
Levélboríték- és papírneműgyár
Budapest VII, István-út 4
Bethlen-utca sarok

Szedőgéppóloom

kész összetételű, melyhez hozzákeverés nem szükséges,
stereotíp-, lágy- és zeugóloom, továbbá antimon,
angol ón napi áron kapható. Veszünk ócska
óloom-, réz-, cink-, vas- és egyéb hulla-
dékokat. Ólomcsalakat (óloomhamut)
veszünk, vagy pedig cserébe
tisztá ólomot szállítunk:

„OFÉ” Olvasztó és Fémértékesítő

Budapest VI, Vasvári Pál-utca 8 (Operánál)
Öntöde: Budapest VIII, Oriás-utca 13 (Baross-utcánál)
Telefonhívószám: 94-68

Telefon: 37-58 és 93-29

★
Lorilleux Ch.
és Társa

a világ legrégebbi nyomdafestékgyára

Iroda és raktár:
Budapest, Ferenc József- rakpart 27
Gyár:
Budafokon

★
Különlegességek: Háromszínnyomó- és könyvkötőfestékek

WALDMANN FERENC PAPÍRGYÁRAK-LERAKATA ÉS NAGYKERESKEDELMI RT

BUDAPESTEN, V. KERÜLET, FALK MIKSA-UTCA 13. SZÁM ALATT
SÜRGÖNYCÍM: POPYROLEUM BUDAPEST
TELEFON: 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktárral rendelkezik a grafikai szakma részére szükséges mindennemű papírban

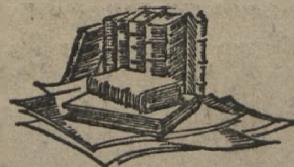

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDÉ RT

BUDAPEST

VI, DESSEWPFY-UTCA 32

Érdekközösségben a Schriftgießerei
D. Stempel A-G. Frankfurt a. M. céggel

**DIVATOS
SZÖVEG ÉS CIMBETŰK**
MAGYAR, NÉMET, LENGYEL, HORVÁT
TÓT, ROMÁN, BOLGÁR, SZERB, GÖRÖG
SZEDÉSHEZ

A LINOTYPE SZEDŐGÉPEK BETŰVEL
EGYEZŐ VÁGÁSÚ BETŰK KÉZI SZEDÉSRE

SIMA ÉS MINTÁZOTT RÉZLENIÁK
TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK

TELEFONSZÁM 23—70

TELEFON 21-91

HASZNÁLT,
JAVÍTOTT GÉPEK
ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁRA,
MEGTEKINTHETŐ
BÁRMIKOR

GRAFIKAI SZAKÜZLET ÉS GÉPNAGYKERESKEDEÉS
FUCHS DÁVID
BUDAPEST, CSÁKY-U. 49. BEJÁRAT WAHRMANN-U. 16

HASZNÁLT
GÉPEKET LEGMAGASABB
ÁRON VÁSÁROL, ESET-
LEG ANYAGOKRA
BECSERÉL

ALAPÍTVÁ: 1885